

2017-
2020

Beitebruksplan for Vinje kommune

Vinje kommune

31.1.2017

Innhald

1. FØREORD	3
2. INNLEIING	3
2.1 Målsetting.....	4
3. BEITEBRUK I VINJE	5
3.1 Arealgrunnlag.....	5
Areal og topologi.....	5
Geologi og lausmasser	5
Klima.....	6
3.2 Omfang av beitebruk.....	7
Historikk.....	7
Landbruket i Vinje i dag.....	8
Støylsdrift	9
Utdrag frå landbruksplanen	9
Beiteform.....	10
Tap av husdyr	11
3.3 Verdisetting av utmarksbeite.....	12
Fôruttak i utmark	12
Verdi av produkt produsert på beite.	14
Ullproduksjon.....	14
Mjølkeproduksjon	14
Kjøttproduksjon.....	14
Andre ikkje-økonomiske verdier.....	Feil! Bokmerke er ikke definert.
Verdien for kulturlandskap og biologisk mangfald.....	15
Kulturminne og turisme	16
3.4 Organisering av utmarksbeite.....	16
Beitelag.....	16
Digitalisering og kartlegging av områder for beitelag	16
Beitelag i Vinje.....	17
Fellestiltak i beitelag	17
4. LOVVERK OG RAMMER	17
4.1 Sentrale lover.....	18
Andre aktuelle lover og forskrifter:.....	19
4.2 Regionale og lokale planer	20
5. PROBLEMSTILLING OG UTFORDRINGAR.....	21
5.1 Beiterett/ gjerdehald	21
5.2 Reiseliv og utbygging av hyttefelt	22
5.3 Rovvilt.....	23
5.4 Friluftslivinteresser.....	23
5.5 Plan- og bygningsloven og gjerdehald	24
6. TILTAKSDEL	25
6.1 Tiltak	25
6.2 Tilretteleggingstiltak i landbruksplanen.....	26
7. SAMANDRAG – FRAMTIDIG BRUK.....	27
7.1 Potensialet i beiteområde	27
8. BEITEOMRÅDE I VINJE.....	28
Arabygdi og Gravdalen beitelag	29
Bitdal beitelag	30

Brannkvålen beitelag.....	31
Bøstå beitelag BA.....	32
Grungedal beitelag - Bykleheia.....	33
Grungedal beitelag - Grungedalstangen	34
Haukeliheia sankelag.....	34
Havradalen nye beitelag	35
Kjelavik beitelag BA.....	36
Hyljelid beitelag (Kvålen beitelag)	37
Smørklepp sankelag	38
Stavsfjell beitelag BA.....	39
Svinefjell beitelag.....	40
Tysvær beitelag BA.....	41
Vågslid beitelag BA	42
8.1 Andre viktige beiteområder.....	42
Tidlegare Vingeråsheii beitelag	43
Bykleheia.....	44
Prestheia	45
Songaområdet.....	46
Hadlandsheia	47
Møsstrond.....	48
Litteraturliste	49
Vedlegg 1	51
Vedlegg 2	52
Vedlegg 3	53

1. FØREORD

Ved strategiplan for Vinje 2012-2015 har kommunestyret vedteke at det skal utarbeidast ein beitebruksplan for Vinje. Det er ikkje gjeve ytterlegare føringar for planen.

Næringskontoret utarbeidde hausten 2014 eit forslag med innhald og målsetting for beitebruksplanen. Dette på bakgrunn av ein utgreiing om beitebruksplanar utgjeve av Norsk Sau og Geit 11.4.2013, ved Karoline Salmila. Desse prinsippa har blitt presentert og vurdert i Vinje landbruksråd, plan- og miljøutvalet, årsmøte i Vinje og Rauland sau og geit, samt to møte spesielt for beitelaga i kommunen. Beitelaga har og blitt kontakta spesielt i samband med kartlegginga av deira område. Landbruksrådet i Vinje er breidt samansett i høve til geografi og dyreslag i Vinje, og har fungert som ei styringsgruppe.

Kia Simonsen blei leigd inn på prosjektbasis hausten 2016 – som i samarbeid med landbruksrådsgjevar Thor Christiansen har utarbeidd planen. Kia Simonsen er har utdanning innan landskapsplanlegging med landskapsarkitektur med spesialisering innan geografiske informasjonssystem (GIS). Ikkje minst har ho mykje allsidig praksis innan landbruk – også frå Vinje.

Til den analytiske utgreiinga av beitelaga sine områder, er det brukt ein kombinasjon av kartverk, beitekvalitetskart frå rapporten «fjellbeite i Telemark» og synfaring. Rapporten byggjer på ein botanisk klassifisering frå 1949-54. Av kartverk er det brukt:

- Lausmassekart (<http://geo.ngu.no/kart/losmasse/>)
- Bergrunnskart (<http://geo.ngu.no/kart/berggrunn/>) med forklaring (*Miljolare.no*)
- Beitelagskart (kilden.nibio.no)
- Vegetasjonskart (kilden.nibio.no)
- Norge i 3D med Norkart Virtual Globe (<http://www.norgei3d.no/>)

Samla er det gjeve ein vurdering på beitekvalitet av dei einskilte områda etter same skala som fjellbeiterapporten. Med dei utfordringar som gjeld for vurdering av område som er store i areal, og har mangfaldige utformingar.

Alle kart i rapporten er laget av Kia Simonsen i ArcGIS kartprogram av ESRI. Foto framside er teke av Trude Flatland, Linn Syvertsen Festvåg og Nils Ole Lien. Andre foto der kjelde ikkje er oppgjeve, er tatt av Thor Christiansen.

2. INNLEIING

Som ein utmarkskommune er satsingsområdet for næringsverksemd i Vinje hovudsak landbruk, samt reiseliv basert på utbygging av hytter med dei ringverknadene det gjev på anna næringsliv. Vinje kommune ynskjer eit veksande og bærekraftig landbruk i kommunen. Gardsbruka har relativt sett avgrensa med innmark, men har ofte store beiteressursar. Tilgang på utmarksbeiter er derfor viktig for at husdyrhaldet kan få utvikle seg.

Beitebruken i kommunen er i stadig endring, og situasjonen i dag er prega av ulike utfordringar som aukande rovviltbestand, endra landbrukspolitik, verneinteresser, auka turisttrafikk og hyttebygging. Beitenæringa generer samstundes kulturlandskap, biologisk mangfald og rein mat - verdier med aukande etterspurnad blant innbyggjarar og myndigheitar. Beitinga representerer og hausting av vesentlege økonomiske verdier. Ein beitebruksplan kan vere eit godt planverktøy for å dempe og hindre framtidige konflikter mellom ulike interesser i utmarka.

Beitebruksplanen bør med andre ord leggje grunnlag og premisser for kommunen si forvaltning av utmark i høve til andre planar. Ein får høve til å sjå arealkonfliktar tidleg i planarbeidet, i staden for å finne løysingar etter kvart som konfliktane oppstår. Beitebruksplanen kan derfor vere eitt nyttig reiskap i kommunen sitt planarbeid, og i forbindelse med andre politiske avgjerder som rører ved utmarksområda og bruken av ressursane her. Det er viktig med ei brei tilslutning ved planlegging og tilrettelegging av beitebruken, for å nytte ressursane som landbruksnæringa disponerer i utmarksområda på ein best mogleg måte også.

Vinje kommune har mange ivrige unge gardbrukarar som vil satse på husdyrhald og landbruk. Ein aktivitet som også er viktig for reiselivet. Turistnæringa etterspør i stadig større grad levande kulturlandskap og lokal mat. Det er og eit ynskje at planen og kan synleggjere felles interesser blant aktørane i utmarka i Vinje, og leggje til rette for meir samarbeid.

2.1 Målsetting

Denne beitebruksplan skal ha som føremål å;

- synleggjere trongen for beitebruk
- synleggjere verdiane som beite i utmark skaper
- skape forståing for beitenæringa hos politikarar og forvaltning
- synleggjere felles interesser og konfliktar
- sikre bruken av beiteinteresser og leggje til rette for framtidig hausting

Definisjon av omgrepet beite i beitebruksplanen vil i all hovudsak gjelde husdyr på utmarksbeite i fjell og skog, og som har hovuddelen av det daglege grovfôrinntaket derfrå. Det vil seie all beiting som ikkje skjer på innmark – det vil si slåttemark og innmarksbeite – sjølv om beiting av desse areala ofte må sjåast i samanheng med utmarksbeite. Innmarksbeite (kulturbeite) er definert som jordbruksareal som kan nyttas som beite, men som ikkje kan haustas maskinelt. Minst 50 % av arealet skal vere dekt av grasartar og beitetålande urter. Arealet må ha eit tydeleg kulturpreg (NIBIO 2016). Særleg mjølkekyr og hestar nyttar berre beite på innmark.

For å nå målsettinga for beitebruksplanen ønskjer vi at den skal omfatte ein systematisk oversikt av beiteareala i Vinje, og korleis desse blir brukt. Den skal syne omfanget og verdi av pågåande beitebruk, med eit tilbakeblikk på historisk bruk og vurdering av tiltak for framtidig bruk. Planen skal ikkje løyse uavklarte juridiske situasjonar, men eventuelt påpeke desse.

Ein vil tilrå revidering av planen kvart fjerde år.

Figur 1. Gode dagar i fjellet

3. BEITEBRUK I VINJE

3.1 Arealgrunnlag

Areal og topologi

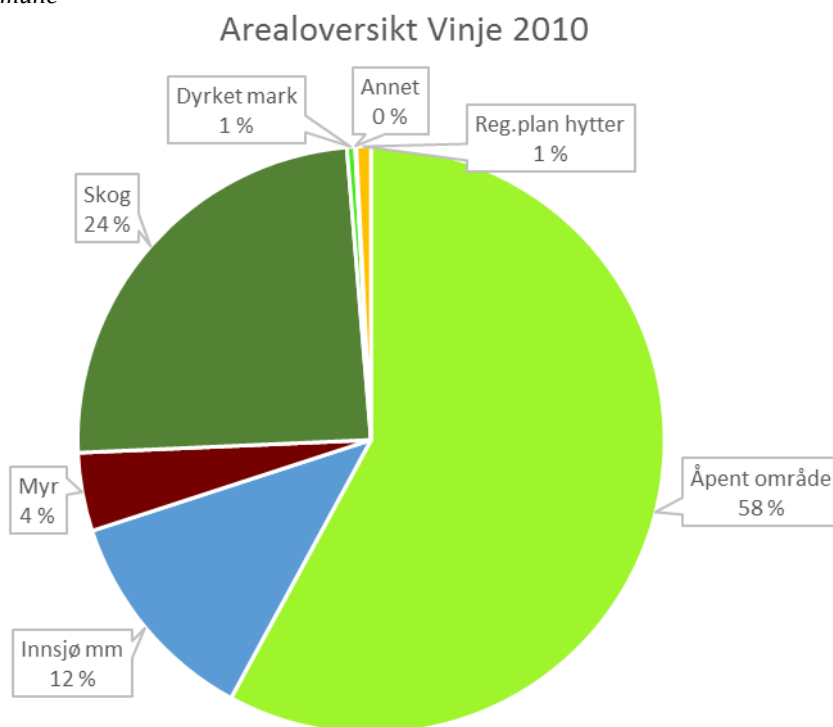
Størsteparten av Vinje kommune er utmark – og til dels snaufjellsområde mellom 900 og 1700 m.o.h. Heile 78 % av arealet i Vinje ligg over 900 moh.

I syd og aust går fleire dalar gjennom kommunen, og det er her folk er busette. Dei nordvestlege delane av kommunen strekkjer seg innover Hardangervidda, mykje av dette som ein del av nasjonalparken. I den sydlege delen av kommunen ligg dei lågaste og mest fruktbare områder, ca. 400 m.o.h. til 700 m.o.h.. Dette utgjør ein liten del av kommunen sitt areal. Den nordlege del av kommunen er primært lågalpine vegetasjonssoner, men også flekkvis høgalpine vegetasjonssoner. Her ligg snaumarker som ikkje berre utgjør mykje av Vinje sitt areal, men også stor del av arealet for beitområda.

Tabell 1. Arealfordelinga for Vinje kommune

Arealklasser	Areal (km)	%
Opent område	1799	58
Innsjø mm.	375	12
Myr	134	4
Skog	757	24
Dyrka mark	14	0,5
Anna	2	0,1
Regulert område	25	0,8
Totalt	3 106	100

(NIBIO. redigert)

Figur 2 Sirkeldiagrammet viser arealfordelinga av Vinje kommune i 2010. (Basert på markslagstatistikk frå NIBIO. Redigert av Thor Christiansen)

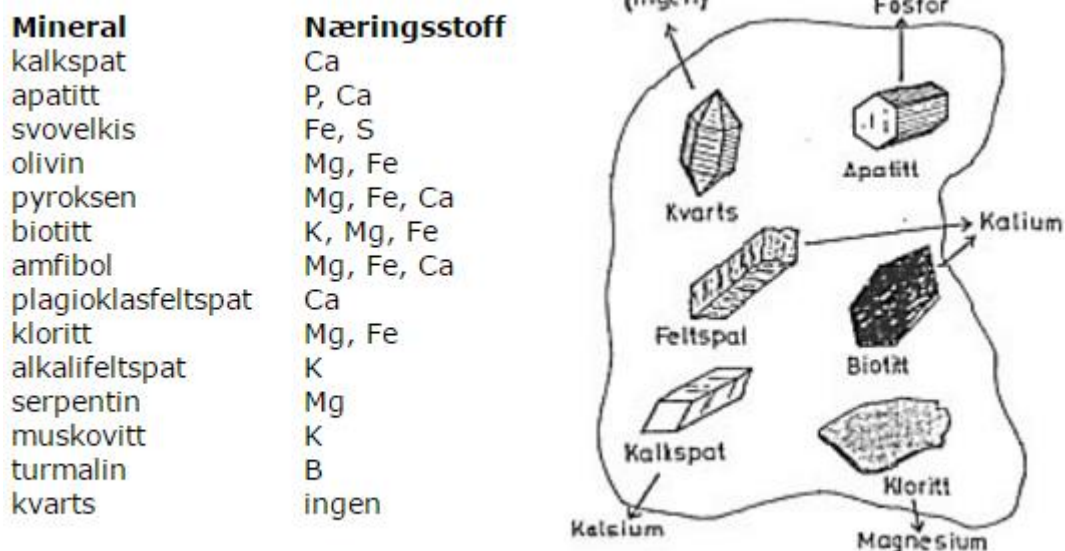
Geologi og lausmasser

Grunnen i Vinje kommune består primært av tynn moreneavleiring og bart fjell. Enkelte stader finn ein litt meir frodige breelv-, elveavsetningar. Djupe myrområde med torvlausmasser gjev også grunnlag for ein næringsrik vegetasjon.

Kommunen er geologisk oppdelt av ein forskuving som består av basalt og grønnstein. Den har sitt utspring i nord på austsida av Møssvatn, går over Varlandstangen og i ei boge ned over Totak og kryssar på den vestlige side av Åmot. På den vestlige side av forskuvinga er det primært kvarts, gneis og andre lyse, lite næringsrike mineraler. På austsida finn ein fleire mørke og næringsrike mineraler. Heilt vest i kommunen ved Haukelifjell er det ein del grønnstein og amfibolitt i berggrunnen. Vinje er elles generelt prega av mykje kvartsholdige

bergarter som granitt, men enkelte stader finn ein lett forvitrande og næringsrike berggrunnar. Desse stadane legg eit godt grunnlag for gode beiteområder.

Under visast næringsinnhaldet i dei vanlegaste mineralane, og kor lett dei forvittrar. Den mest næringsrike jorda og det beste beite består av lett forvitrande bergartar som inneheld næringsrike mineralar. Som til dømes grønnstein, fyllitt (Heiebok på Haukeliheia) og amfibolitt. Kvarts er næringsfattig og inngår som hovudelement i granitt, gneis og rombeporfyr.

Figur 3. Dei vanlegaste mineraler og deira sine næringsstoff (Kjelde Miljolare.no)

Inndeling av bergartene etter hvor lett de forvitrer kjemisk	
Forvitrer meget lett	kalkstein, marmor, kalkholdig skifer og kalkfyllitt
Forvitrer lett	leirskifer, fyllitt, glimmerskifer rik på biotitt, gabbro, amfibolitt, dioritt, monzonitt og grønnstein
Normal forvitring	granitt, gneis, syenitt, rombeporfyr, glimmerskifer med muskovitt
Forvitrer seint	kvartsporfyr, sandstein ("sparagmitt"), finkornet gneis
Forvitrer meget seint	kvartssandstein, kvartsitt

Figur 4. Dei vanlegaste bergartar og kor lett dei forvitrast (Kjelde Miljolare.no)

Klima

Klimaet i Vinje kommune er oseanisk til overgangsseksjon, og har vegetasjonssoner mellom mellomboreal sone (barskog og gråorskog og store myrområde) og opp til høgalpin sone (usammenhengande vegetasjon av mose og lav) (Moen 1998).

Tabell 2. Temperaturnormaler for fire stasjoner i Vinje. Kjelde Hofsten, Rekald og Strand 2008.

Stasjon	Januar	April	Juli	Oktober	Årsmiddel
Vinje (470 moh)	-7,0	1,0	13,5	4,0	3,0
Øyfjell (715 moh)	-8,5	0,0	12,0	2,5	1,6
Møsstrond (977 moh)	-8,4	-2,3	11,4	2,6	0,5
Haukeliseter (1019 moh)	-8,0	-2,5	10,0	1,5	0,4

Tabell 3. Normalnedbør i millimeter for fire stasjoner i Vinje. Kjelde Hofsten, Rekald og Strand 2008.

Stasjon (moh.)	Januar	April	Juli	Oktober	Årsmiddel
Vinje (470)	94	49	86	133	1110
Øyfjell (715 moh)	84	79	93	138	1079
Møsstrond (977 moh)	100	40	65	130	1035
Haukeliseter (1019 moh)	61	32	80	90	775

3.2 Omfang av beitebruk

Historikk

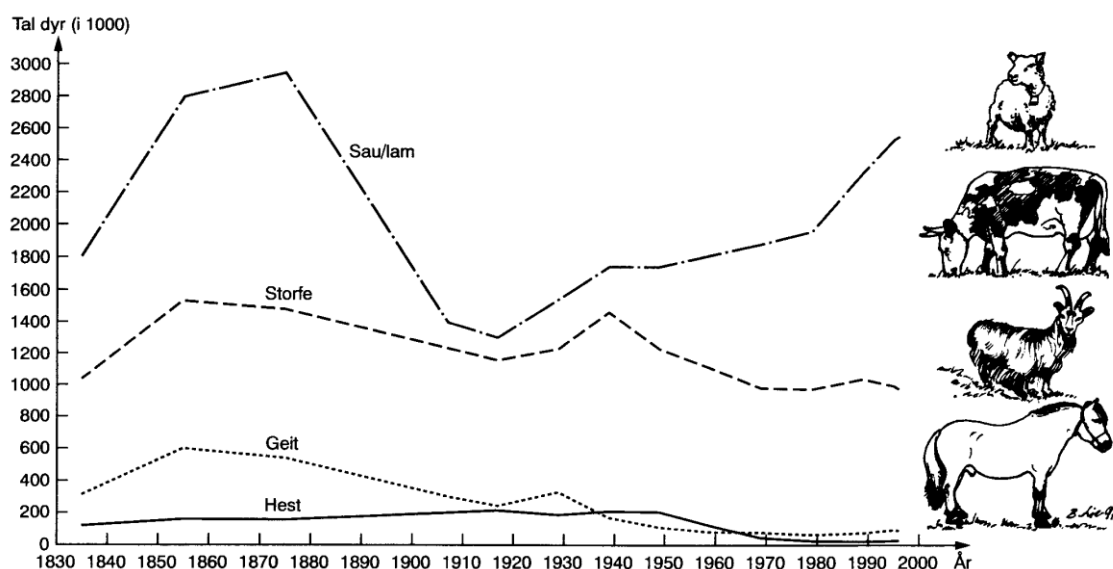
Utmarksbeite har gjennom Noregs historie vore viktig heilt ifrå menneskje fekk husdyr og blei fastbuande bønder. Denne var i eldre tid og ein viktig ressurs for å skaffe vinterfôr til dyra (utslått, lauv, beite, skav, mose m. m.). Beiterett har grunnlag i gamal hevd, og har eit juridisk grunnlag i lov og rettsavgjerd.

Generelt i landet skjedde det på slutten av 1800-tallet ei rask utvikling i avlsarbeid innan storfehold. Store rovviltbestandar gjorde at det også var naudsynt med gjeting. Tapet av spesielt småfe var høgt, og talet på dyr gjekk ned. Etterkvart gjekk rovviltbestanden attende på grunn av intensiv jakt, til dei nesten blei utrydda tidleg på 1900-talet. I løpet av 1900-talet har talet på sau på utmarksbeite auka gradvis. Storfe og geit har ikkje hatt same utvikling. Etter krigen har utviklinga gått i retning av at storfe i stadig større grad går på innmarksbeite (Skurdal 1997).

Truleg har vi hatt same trenden i Vinje, med lange tradisjonar innan forskjellige formar for beitebruk, med røter tilbake til førkristen tid –med støyldrift, med sauebuskarar som blei fylgd av gjetarar og driftebeiting med utanbygds dyr. Truleg finnast det fleire hundre kulturminne etter støyldrifta – som oftast låg nærast bygda. Trong for brensel til ysting, og avsetjing av produkt var truleg årsak til det. Lenger inn på fjellet heldt gjetarane og driftekarane til. Det var og tamreindrift. På den tid kom det og mykje dyr frå nabokommunane mot vest på beite i Vinje. (Tobiassen 2008)

Haukeli Ysteri (i dag Tine Meieriet Haukeli) starta opp med sommarproduksjon i 1937. Dette lette økonomien og arbeidsdagen for mange gardbrukarar, men påverka nok også den tradisjonelle støylsystinga. Ytterlegare rasjonalisering av støyldrifta skjedde ved etablering av fellesstøylar på 60-talet (t.d. Gravdalen og Samastad) og Englandsmo fellesbeite for kyr. (Heldal 2006, Norske Gardsbruk).

Tal frå gamle Rauland og Vinje kommune syner at det i perioden 1949-1953 var 555 storfe, 13 000 sau og 2800 geit på fjellbeite over eit areal på vel 2500 km². Skogsbeite er ikkje med her (Nordbo 1961). Til samanlikning blei det sommaren 2016 søkt om beitetilskot i Vinje for 600 storfe, 2600 geit/kje og 12 800 sau/lam inklusive gjestedyr.

Figur 5. Figuren over er henta frå Erling Skurdal, 1997: Beiting i utmark, og viser utviklinga av husdyrhaldet i Noreg 1830-1995.

Landbruket i Vinje i dag

Generelt:

- Totalareal for Vinje kommune: 3 106 000 da
- Snaumark: 1 941 000 da
- Skog: 700 000 da – derav 274 000 da produktiv
- Verna areal: 841 200 da
- Fulldyrka jord: 12 500 da
- Overflatedyrka jord: 1 900 da
- Innmarksbeite: 5 600 da

(NIBIO, AR5 årsversjon 2015)

Jordbruk - etter søknad om produksjonstilskot
31.7.2016

- 22 bruk med storfe, og av desse er det:
 - 8 bruk med mjølkeproduksjon -143 mjølkekyr
 - 22 bruk med ammekyr og andre storfe - 546 dyr
- 16 bruk med geit, og av desse er det:
 - 14 bruk med mjølkegeit - 1413 mjølkegeiter
 - 16 bruk med andre geiter - 622 dyr
- 35 bruk med sau, og av desse er det:
 - 35 bruk med søyer -2 272 søyer over eitt år
 - 35 bruk med lam - 4 252 dyr
- 1 bruk med hjort -67 dyr
- 17 bruk med hest - 93 dyr
- Elles er det verpehøner, slaktegris, lama, alpakka
- 77 bruk med husdyr i Vinje kommune
- 36 bruk med gjestesau frå vestlandet på beite i Vinje
 - 2242 søyer og 4088 lam vinterfora sau

Figur 6 Foto Veronique Mork

- 3 støyler med 642 gjestegeiter/kje
- 15 fôrprodusentar
- 10 488 da fulldyrka jord
- 930 da overflatedyrka jord
- 2 522 da innmarksbeite.

(Landbruksdirektoratet statistikk 2016 og inklusive organisert beitebruk 2016)

Tal dyr det er søkt om produksjonstilskot for beiting i utmark i Vinje							
	2001	2005	2010	2013 (beitelag)	2014 (beitelag)	2015 (beitelag)	2016 (beitelag)
Storfe	550	574	506	544	493	472 (11)	480
Sau	4300	4066	3178	2554 (4900)	2476 (4646)	2448 (4855)	2294 (5182)
Lam	6890	6780	5569	4412 (8507)	4237 (8430)	4345 (8977)	4086 (9328)
Geit/kje	1664	1746	1448	1814	1957 (431)	1962 (1353)	1976 (965)

Tal i parentes gjeld dyr registrert i beitelaga – inklusive gjestedyr frå nabokommunar. Dette gjeld i stor grad dyr frå vestlandet, men og dyr frå andre kommunar i Telemark. Det er og dyr frå Vinje som beiter i nabokommunar. (Landbruksdirektoratet statistikk, og organisert beitebruk)

Truleg utgjør landbruket i kommunen 30-40 årsverk berre i primærproduksjonen. Vinje er ein av Noregs største kommunar i areal, og mykje av desse areala kan nyttast til utmarksbeite. Ein god del av sauene og geita sitt fôropptak kjem ifrå utmark- og fjellbeite. I tillegg til beiteopptak frå ammekyr og andre storfe. Derfor er tilgang til rasjonelt drivne og gode utmarksbeite viktig for landbruket i kommunen.

Støylsdrift

Sommaren 2016 var det 15 geitebesetningar på 11 støyler og to flokkar med kyr på eitt fellesbeite (innmark). Fem av geitebuskapane – på fire støyler - kom frå andre kommunar. Med unnatak av Samastad (fellesstøyl) er støypane i dag drivne privat. Mjølka blir henta med tankbil – det er og ysting på ein støyl i tillegg til tanklevering.

Figur 7 Geiter ved Mjølstøyl

Den nyaste støylen blei etablert i 2014. Alle støypane har dei siste åra blitt oppgradert til dagens krav til hygiene og rasjonell drift. Mange leigar inn arbeidskraft i delar av sesongen, men sit der gjerne sjølve utover hausten.

Utdrag frå landbruksplanen

Type produksjon	Omfang	Stoda i dag	Merknader
Mjølkeproduksjon ku	<i>Svak nedgang i tal mjølkekyr og i tal bruk med mjølkeproduksjon.</i>	<i>Nokre yngre satsar og investerar, andre legg ned ved generasjonsskifte. Stor trong for investeringar. Produksjonen har auka mykje. Oppkjøp av kvotar frå Telemark.</i>	<i>Kommunale tilskot avgjerande for vidare satsing. Satsingsområde for IBU- midlar.</i>
Kjøttproduksjon på ammeku	<i>Stabilt både i tal dyr og i tal bruk med denne produksjonen.</i>	<i>Overgang frå mjølkeproduksjon til kjøttproduksjon. Noko ny satsing.</i>	<i>Arealkrevjande og gode kulturlandskapsleiarar. Satsingsområde for IBUmidlar.</i>
Mjølkeproduksjon geit	<i>Har blitt færre, men større bruk.. Fortsatt kjøp og leige av kvote frå andre delar av</i>	<i>ALLE har sanert og fornya driftsapparatet. Fare for nedlegging ved komande generasjonsskifte. Produksjonen</i>	<i>Ysteriet har trong for geitemjolk av høg kvalitet. Godt fagmiljø</i>

	landet.	har auka.	
Sauehald	Færre bruk. Tal sau går ned. Lite nysatsing.	Vinje er ikkje lengre Telemarks største småfekommune! Stor uvisse om utviklinga vidare. Delar av kommunen er utan problem med rovdyr. Nokon stader konflikt mot turistnæringa og hundehald.	Kontroll på rovdyrbestanden er avgjerande. Satsingsområde for IBUmidlar.
Anna dyrehald	Hest, lama og hjort.		Kulturlandskapspleiere. Utfordring i høve smitte (gjeld lama/alpakka)

(Vinje landbruksplanen 2015)

Beiteform

Dei viktigaste beitedyra i Vinje er sau, geit, storfe og hest. I tillegg finnast hjort, lama, alpakka – i tillegg til viltet. Dei ulike husdyrartane har forskjellig effekt på vegetasjonen. Eit allsidig husdyrhald der fleire dyreslag beiter i same område, gir gode resultat med tanke på beitekvaliteten og er god utnytting av beiteressursane (Ål 2003).

Storfe:

Storfe beiter i fyrste omgang gras og urter, særleg langs våte område som langs elv, vatn og myrdrag. Dei treng ei viss høgd på beiteplantene og kan også finne på å beite lauv og halvgras som star og siv. Storfe bidreg i ein viss grad til å halde lauvskogen nede - særleg osp, rogn og selje. Intensiteten av lauvskogsbeiting er forskjellig hos dei ulike storferasane (Oppdal 2009, Ål 2003).

Sau:

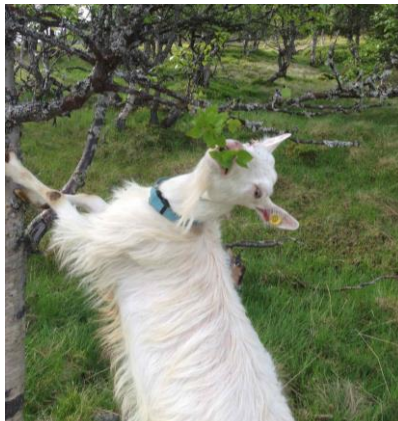
Overleppa til sauen er kløyvd, og den har i tillegg ein smalare nase enn storfeet. Dette gjev den i betre stand til å beite selektivt, og plukke ut berre planter eller plantedeler den vil ha. I fyrste omgang et sauen urter, dernest gras og så starr og andre halvgras. I mengde så et sauen om lag halvparten gras, noko lauv og resten urter (Bringe 2015). Sau og lam tar opp vel 2/3 av sitt årlige totale fôropptak i utmarka (Asheim og Hegrenes 2006). Sauen oppheld seg i lengre tid på kvar beitelokalitet og beiter snauare enn geita (Ål 2003).

Geit:

Geit streifar over eit større areal enn dei andre beitedyra, og tek gjerne berre toppen av blomar og blad på beiteplantene. Elles et den urter og lauv, og bidreg mykje til å halde skogen nede (Ål 2003). Geita ringbarkar ofte trær opp til ei viss storleik, og har vore bruka til landskapspleie og skogrydding.

Hest:

Hest har i motsetning til drøvtyggarane fortennar i munnen, dette gjev den moglegheit til å bite av gras og urter heilt nede ved bakken. Beiteområder kor hest har gått er derfor ofte godt nedbeita. Den vel ofte gras og urter slik som sauen og likar arter som andre vrakar, som til dømes sølvbunke (Ål 2003).

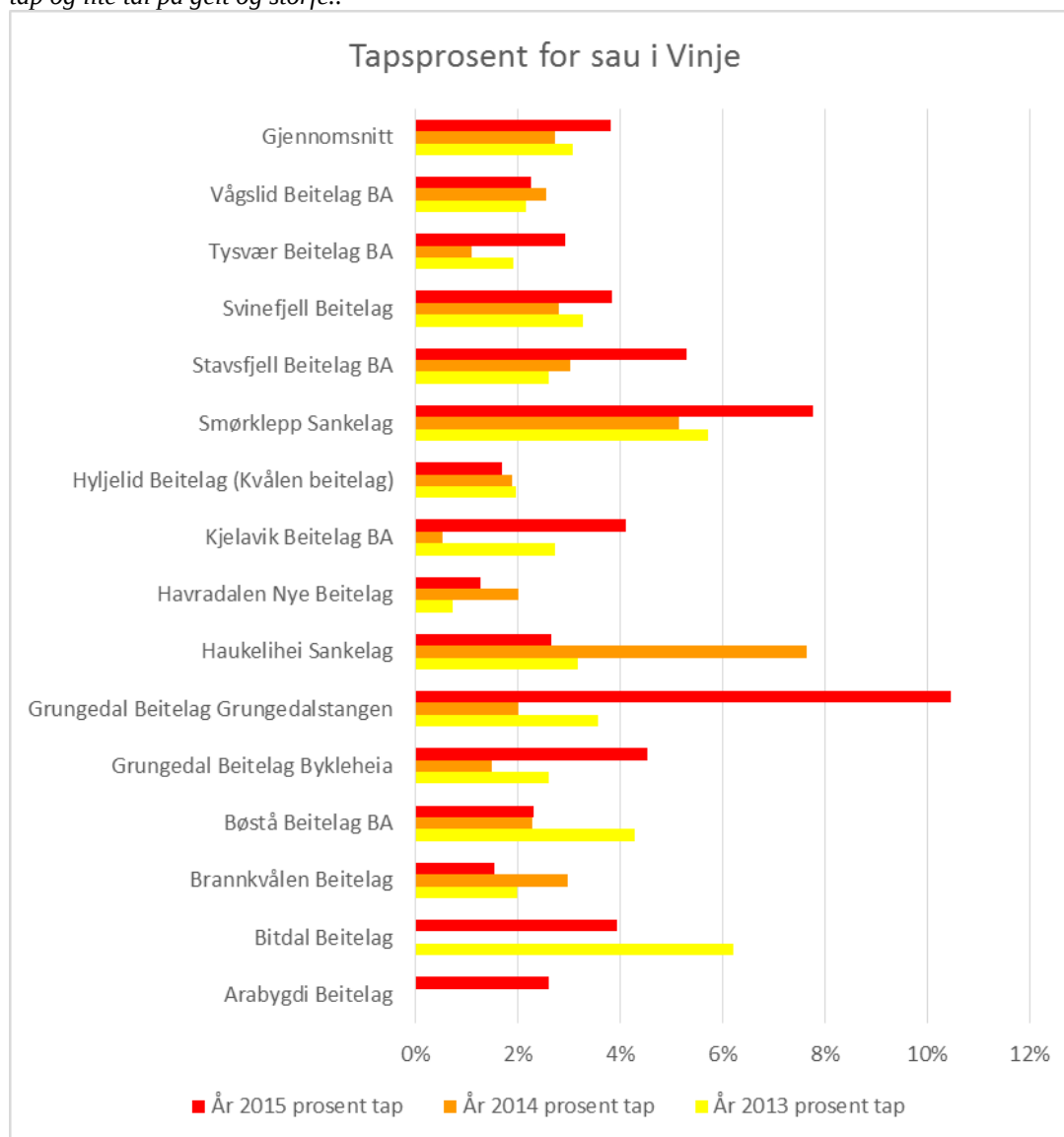

Figur 8. Til høgre ses hjort som beite ute året rundt og til venstre ein geit som ætt lauv. Venstre bilde Foto: av Gro Hommo

Tap av husdyr

Tap av dyr på beite til rovdyr har til tider vore eit problem i Vinje, særleg for sauehald i delar av kommunen. Mjølkegeita er ikkje så utsatt for rovdyr. Ho går gjerne i flokk, skal heim til mjølking to gongar i døgnet og ligg gjerne inne i fjøs om natta. Heller ikkje storfe er særleg utsatt, mest pga. storleik. Tabell 4 viser dei ulike tapa frå beitelaga i perioden 2013 til 2015. I 2015 var det truleg ein jerv på gjennomreise i Grungedal ved Grungedalstangen. Dette kan vera ei årsak til det plutslege store tapet av dyr der. Det manglar tal på Arabygdi beitelag og Bitdal beitelag.

Tabell 4 Tapsprosent for dei ulike beitelaga i 2013 til 2015. Bare samla søyer og lam er tatt med da det er lite tap og lite tal på geit og storfe..

Prosjekt med dødsvarslarar i Vingeråsheia.

Vingeråsheia beitelag - som omfattar Ligrænd, Berdal, Nesland og Mannås – er no nedlagt. Tap av sau - truleg til gaupe- blei etterkvart så store at det ikkje var mogleg å drive vidare på ein forsvarleg måte. Sommaren 2008 slapp fire brukarar omlag 360 søyer og 520 lam på beite i område. Samstundes gjekk ein person i full stilling med hund i område for å finne kadaver og dokumentere tapet. Det blei funne få kadaver, samstundes som 6 % av søyene og 32 % av lamma gjekk tapt. Dette var bakgrunnen for eit større prosjekt i 2009 mellom kommunen og Bioforsk med radiosendarar (dødsvarslarar) på 528 lam. Truleg på grunn av eit større uttak av

gaupe vinteren 2009 blei det samla tapet det året redusert til på 7,6 % (76 dyr). Av ulike årsaker (mellom anna teknisk svikt) kunne ein berre dokumentere dødsårsak for ti lam, der fire blei tatt av gaupe og to av ørn. (Hansen 2009)

3.3 Verdisetting av utmarksbeite

Verdisetting av utmarksbeite er ei kompleks oppgåve. Det er mange fordelar ved matproduksjon på utmarksbeite som det er vanskeleg å sette ein verdi på. Det er:

- Sunn mat frå rein og vakker natur
- God dyrevelferd
- Eksotiske produkt, ei motvekt til industrilandbruket
- Kulturlandskap
- Biologisk mangfald
- Tradisjonsberarar, tek vare på den immaterielle kulturarven
- Hausting av fôr
(Rekdal 2013)

Å fastsette beitekvaliteten kan vere ein måte å verdisette eit beiteområde. Beitekvaliteten til eit utmarksareal er fyrst og fremst avhengig av kor mykje beiteplanter som finnast på arealet og næringsverdien av desse. Eit godt beite består av fleire faktorar:

- God plantesamansetning
- Låg vegetasjon
- Ikkje for mykje skog
- Sol og lengde på vekstsesong. (Sørvendte lier)
- Næringsrike berggrunnar og lausmasser
- Lite rovdyr

Figur 9. Geitene ryddar gode beite.
Foto Veronique Mork

Det er vanskeleg å måle på desse faktorane og finne ein økonomisk verdi for beiteområda ut ifrå dette. Ofte tek det mange år med hevd for å skape eit beiteområde med god plantesamansetning. Under pkt 3.5 er det gjort ein beitekvalitetsvurdering av alle beiteområder i kommunen.

Fôruttak i utmark

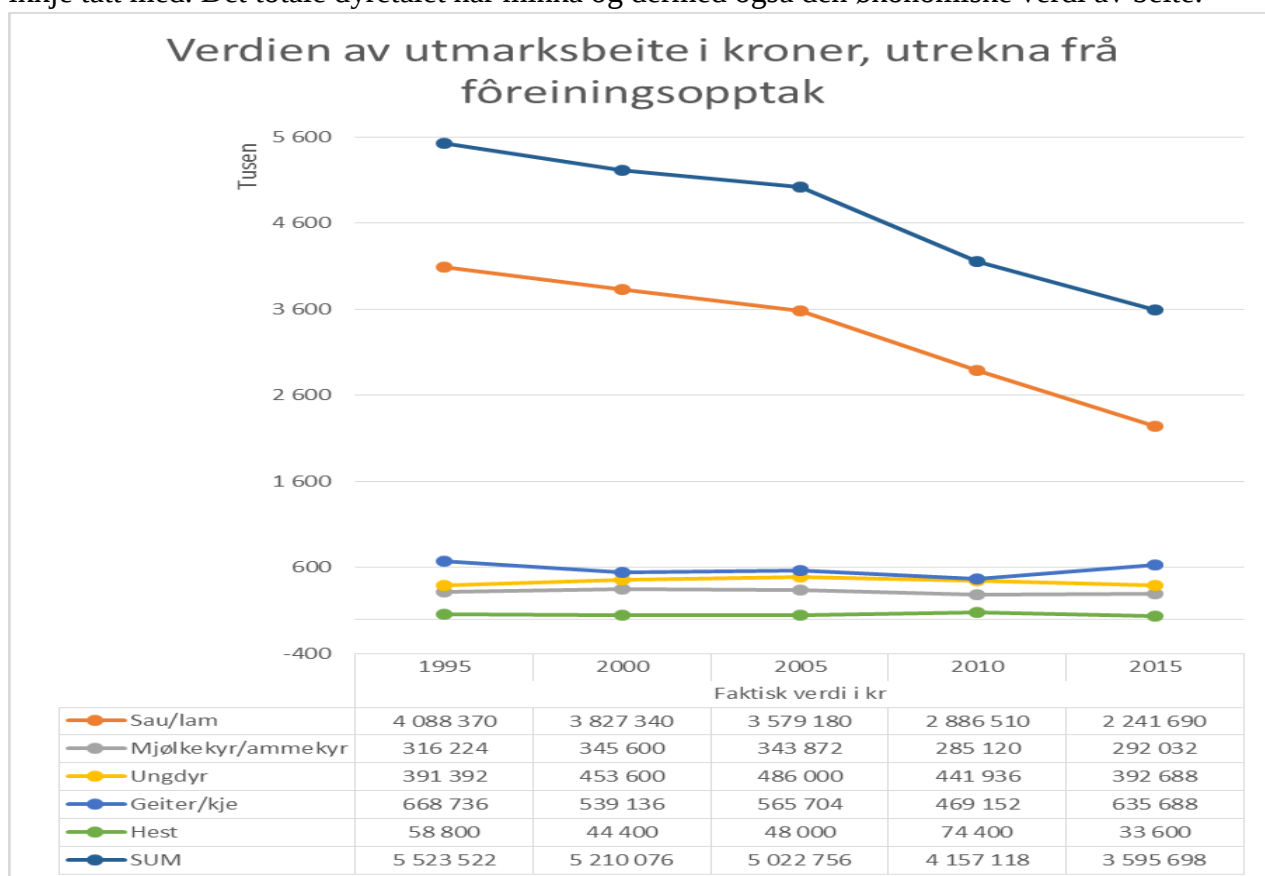
For å synleggjera den økonomiske verdien av utmarksbeite kan ein sette opp ei berekning over fôrverdien som vist i tabell 5. Med dyretal for sommaren 2016 - **inklusive** vestlandssau (gjestedyr). Utgangspunktet er berekna fôropptak på utmarksbeite for dei ulike husdyrslaga. Ved ein fôreiningspris på kr 3,5 utgjer dette ein verdi av fôropptaket på utmarksbeite på om lag 6,8 millionar kroner. Rekna om til ei normalavling på 300 fôreiningar per da fulldyrka mark (Gol kommune 2014) utgjer beiteopptaket ei avling på omlag 6.500 da slåttemark i Vinje. Til samanlikning er det i Vinje kommune i dag totalt omlag 10 500 da fulldyrka jord i bruk.

Tabell 5.Fôropptak på utmarksbeite i Vinje kommune målt i fôreiningar fordelt på dyreslag i 2016. Her er det tatt med gjestedyr

Dyreslag	Tall dyr*	Fôropptak pr. dyr og dag**	Ca. dagar på utmarksbeite	Verdi pr. fôreining i kr	Faktisk verdi kr	Fulldyrka areal da
Sau	2294	1	110	3,5	883 190	
Lam	4 086	1	110	3,5	1 573 110	
Ammekyr	171	7,2	80	3,5	344 736	
Ungdyr storfe	309	4,8	90	3,5	467 208	
Geit/kje	1976	1,2	90	3,5	746 928	
Hjort	67	1,2	110	3,5	30 954	
Hest	42	5	80	3,5	58 800	
SUM lokalt - ca					4 100 000	4 000
Gjeste sau/lam	6330	1	110	3,5	2 437 050	
Gjeste geit/kje	642	1,2	90	3,5	242 676	
SUM totalt - ca					6 800 000	6 500

*Kjelde : Søknad om produksjonstilskot 31.7.2016 / søknad om tilskot til organisert beitebruk 15.11.2016 (Ldir2016). ** Kjelde : NILF-notat 2006-15: Verdi av fôr frå utmarksbeite og sysselsetting i beitebaserte næringer (Asheim og Hegrenes 2006).

Figur 10. Her kan man sjå utviklinga av verdien av utmarksbeite 20 år tilbake. Gjestedyr er ikkje tatt med. Det totale dyretallet har minka og dermed også den økonomiske verdi av beite.

(rådata frå NIBIO).

Verdi av produkt produsert på beite.

Særleg lammekjøtt, men og til dels mykje geitemjølke og storfekjøtt blir produsert basert på fôrøpptak frå utmarksbeite. Det kan vere utfordrande å berekne dette, tala under må berre sjåast på som eit estimat på verdien av dette. Totalt ligger omsetning av produkt relatert til utmarksbeite truleg på omlag 7 mill for lokale buskavar – sjå tabell under. Legg ein til gjestedyr frå vestlandet (omtrent same lammetal) blir samla verdi av produkt basert på beite omlag kr 12 mill. årleg.

Ullproduksjon

Store delar av denne produksjonen skjer på sommarbeite – ut frå erfaring omlag 80%.

Tabell 6. Ull- og skinnleveranse i perioden januar 2015 til desember 2015. Prisen på skinn og ull er ca. 300 kr/st og ca. 31,6 kr/kg. Gjestedyr er ikkje tatt med (Landbruksdirektoratet informasjonsbase).

Produkt	Stk/kg	Ca verdi i kr
Skinn	203 stk	60 900
Ull	13 446 kg	424 900
Samla verdi – justert 80%		390 000

Mjølkeproduksjon

Dette gjeld først og fremst for geitemjølke – som blir produsert på støyane eller på heimebeite i utmark om sommaren. Noko av fôrgrunnlaget er og basert på kraftfôr – omlag 30% etter erfaringstal frå Husdyrkontrollen. Ut frå søknad om produksjonstilskot er det neppe mykje produksjon av kumjølke basert på utmarksbeite.

Tabell 7. Mjølkeleveranse i perioden juli til og med september 2016 da dyra er på støyane. Prisen på geitemjølke var ca. 5,25 kr/liter med grunntilskot på 3,26 kr/liter. Gjestedyr er ikkje tatt med (Landbruksdirektoratet informasjonsbase, Landbruksdirektoratet 2016).

Mjølke	Frå juli til september 2016					
	Produsentar	Liter-justert ned 30%	Pris kr/liter	Grunntilskot geit	Distriktstilskot sone E	Ca kr omsetnad
Geit	14	190 000	5,25	3,26	0,54	1 720 000

Kjøttproduksjon

Det er særleg produksjon av kjøtt på lam og ungdyr av storfe i sommarhalvåret som er relevant her. Slakt av vaksne dyr (og okse) er trekt ut – sjølv om dei og vore på utmarksbeite ein gong. Den del av tilveksten på storfe som skyldast utmarksbeite er estimert til 50 %.

Tabell 8. Kjøttleveranse i perioden januar 2015 til desember 2015. Pris 13 kr/kg for geit, 65 kr/kg sau og 55 kr/kg storfe. Gjestedyr er ikkje tatt med (Landbruksdirektoratet informasjonsbase).

Dyreslag	Levert slakteri tall	Levert slakteri kg	Ca kr omsetnad frå beite
Lam	3 367	65 781	4 275 000
Kalv	40	4 968	136 000
Kvige	43	10 401	285 000
U okse/kast	28	8 393	230 000
SUM	4 383	89 543	4 926 000

Verdien for kulturlandskap og biologisk mangfald.

Biologisk mangfald er den variasjon som finnst i naturen og i arvematerialet i form av ulike landskapstypar, ulike vegetasjonstypar, ulike arter av planter, dyr og andre organismar. Biologisk mangfald er viktig for å behalde balansen i naturen, for evolusjon og for framtidig utvikling i verden. Vegetasjonstypar skapt gjennom tradisjonell drift er ofte artsrike, og beita vegetasjon har gjerne eit høgare artsmangfald enn tilsvarande ikkje beita vegetasjon. Ca. 30% av dagens raudlisteartar har habitatane sine i desse naturtypene. Blir beitedyra borte vil også det biologiske mangfaldet bli redusert. Biologisk mangfald er meir enn å ta vare på rovdyrbestandar. Det er også å ta vare på naturtypar relatert til beiting.

Figur 11. Ammekyr i Bitdal, v/Trude Flatland

Fleire internasjonale avtaler pålegg oss eit ansvar for å ta vare på vårt biologiske mangfald. Herunder Bernkonvensjonen (1982), Riokonvensjonen (1992) og Landskapskonvensjonen (2000). Norge fylgjer opp dette ansvaret bl.a. gjennom lovgivinga som med Naturmangfaldloven (NML 2009) (Norderhaug 2006).

Biologisk mangfald i Vinje og verna natur.

I 2012 blei det utført ein naturtypekartlegging i Vinje kommune ved Biofokus – der tema var biologisk mangfald i mellom anna beitemark. Det blei registrert 14 raudlisteartar i 57 lokaliteter, kor 9 blei vurdert til svært viktige (A- verdi). 13 av dei 14 raudlistartane er vurdert nær trua (NT). Sjå naturbasen.no

I tillegg har Vinje kommune store attverande opne og halvopne beiteareal, som elles er sjeldne for Telemark. Mange er i god hevd, men fleire er også i attgroing. Vidare drift med kontinuitet i både driftsmåte og beitedyr er viktig i desse områda for å hindre attgroing eller ugunstig beitetrykk jf. eksisterande flora. Areal med kulturmark er store i kommunen, gardane ligg spreidd med kulturlandskapsrester i form av små naturbeitemarker, slåttenger eller store gamle tre. Mange er vanskelege å sjå på avstand, og fleire er fortsatt ikkje registrert. Ein har konkludert med at naturtypekartlegginga i Vinje kommune framleis er mangelfull (Reiso, Olsen og Laugsan 2012). Det kan ligge ein verdi her som er større enn det vi kjenner til

I Vinje kommune er det åtte områder med ein eller annan form for vernestatus (Miljødirektoratet 2014):

- Hardangervidda nasjonalpark
- Brattefjell-Vindeggen landskapsvernområde
- Møsvatn austfjell landskapsvernområde
- Møsvasstangen landskapsvernområde
- Sandviki naturreservat
- Presteheie naturreservat
- Tokkeåi naturreservat
- Bjortjønn fuglefredingsområde

Figur 12.

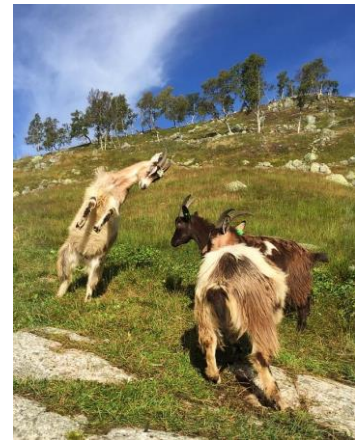
Alle verneområda med omtale finnast på Naturbasen.no. I tillegg til desse verna naturområda har Vinje kommune også store inngrepsfrie¹ naturområder (*Miljødirektoratet 2013*). Det er uvisst i kva grad vernestatus kan påverke beitenæringa, men det er kjent at det blir lagt restriksjonar på kva ein kan få lov til å gjere i desse områda – som til dømes gjerding og motorisert ferdsel.

Kulturminne og turisme

Utmarksbruken har skapt mange kulturminne – støylishus, utløer, slåtter, rydningsrøyser.

Beitebruk er med på å halde desse kulturminne synlege, samstundes som det gjev moglegheiter for opplevingar til glede for både lokalbefolkning, og turister (*Norderhaug 2006*).

Utmarksbeite skaper ljusopne og varierte støyls- og beitelandskaper, som også har estetiske kvaliteter som mange etterspør. Det er kjent at dette har verdi for reiselivet, som ofte er knytt opp mot eit attraktivt og spanande landskap. Så kjem verdien av dyra i seg sjølv. Representantane for turisme/reiseliv understrekar eintydig verdien av eit aktivt og levande landbruk for reiselivsnæringa (*Vinje kommune, næringsplanen 2016*).

Figur 13 Geiter på Maurtjønn. Foto Elin Haugo

3.4 Organisering av utmarksbeite

Beitelag

Landbruksføretak som slepp dyr på beite kan organisere seg i beitelag (også kalla sankelag mm) og samarbeide om tilsyn, sanking og andre fellestiltak knytt til utmarksbeite. Beitelaga kan få støtte til drift gjennom organisert beitebruk (OBB). Dei har og høve til å søkje om investeringsstøtte for tiltak i beiteområdet. Formålet er å leggje til rette for ein meir rasjonell utnytting av utmarka, samt å redusere tap av dyr på beite (*Landbruksdirektoratet 2016*). Det finnast ein rekke organisasjonsformer for beitelag. Norsk Sau og Geit (NSG) har utarbeidet forslag til standardvedtekter for beitelag med organisasjonsforma samvirkeføretak (SA).

Kommunen er ikkje part, eller på nokon måte involvert i organisert beitebruk og drift av beitelag – med unntak av forvaltning ein statleg tilskotsordning. Beitelag er privatrettsleg område, der det er opp til beitelaga å ha naudsynte avtalar med grunneigar. Det er ikkje kommunen sitt ansvar å følgje opp dette.

Digitalisering og kartlegging av områder for beitelag

I dag er dei fleste områder for beitelag digitalisert og tilgjengeleg på nett gjennom eit landsfemnande informasjonssystem for beitebruk i utmark (IBU). Det er NIBIO (tidlegare NIJOS) som gjennom www.kilden.nibio.no er ansvarlege for dette. Gjennom beitelaga sin årlege søknad om tilskot til organisert beitebruk vil ein få synleggjort og kartlagt den faktiske arealbruken til sauene på det arealet der beitelaget har sine dyr. Dette blir gjennom ein eigen instruks (*Angleoff og Rekdal 1998*) registrert og lagra i databaser som er det viktigaste tilgangen til statistikk over beitebruk i utmark ein har i dag.

Det er viktig å merke seg at kartfesting av beitelag i organisert beitebruk er basert på det prinsippet at det den faktiske arealbruken til sauene som blir lagt til grunn for beitelagskarta. Dette er med andre ord ikkje knytt opp mot juridiske rettigheter eller eigedomsgrenser.

¹ Inngrepsfrie er alt utanom veg, tekniske installasjonar og busettingsområder (*Miljødirektoratet 2013*)

Areal som blir nytta sporadisk og av få dyr er ikkje tatt med. Vassdrag og andre naturlege barrierar som fjelltoppar er så langt det er mogleg brukt som grenser. Vedlegg 3 viser metode til avsetning av beitelagsgrenser etter IBU sine prinsipp. Oppdatering av beitelagskart i samband med beitebruksplanen er gjort i samsvar med desse prinsippa.

Beitelag i Vinje

I 1996 var det 22 beite/sankelang i Vinje kommune (*Veum og Angeloff 1997*) - i dag er det 14 att (sjå tabell 9). Det siste laget til å gje seg var Vingeråsheii beitelag BA som i 2010 tapte 72 lam på beite (over 13%) antakeleg til gaupe (*NSG 2011*). Det var i 2015 86 medlemmer fordelt på de 14 beitelag. I tillegg til beitelaga er det fleire sau- , geite- storfebønder som har beitedyr utan å vere organisert. Desse beitedyra og deira beiteområder er derfor ikkje synlege i offentleg statistikk eller på «Kilden²» . Det arealet beitelaga nyttar utgjør ca. 30% av kommunen sitt areal.

Beitelaga Havradalen nye beitelag, Kjølavik beitelag BA, Tysvær beitelag BA, Våglid beitelag SA og Hyljelid beitelag er alle pr. 2016 knytt opp mot gardsbruk i kommunane Sveio, Kvinnherad, Tysvær og Vindafjord.

Tabell 9. Hele tabellen med utfyllande informasjon frå Kilden ligger som vedlegg 1.

Nr	Namn	Tal medlemmer	Areal km ²	Dyreslag	Tal sau og lam
1	Arabygdi og Gravdalen beitelag (to områder)	4	39	Sau, Storfe, Geit	191
2	Bitdal beitelag	6	141,8	Sau	1 744
3	Brannkvålen beitelag	7	25,5	Sau, Geit	1 492
4	Bøstå beitelag BA	3	41	Sau	563
5	Grungedal beitelag (to områder)	5	49,6	Sau	615
6	Haukeliheia sankelag	5	35,1	Sau	300
7	Havradalen nye beitelag	8	65,5	Sau	1 323
8	Kjølavik beitelag BA	3	39,1	Sau	511
9	Hyljelid beitelag (Kvålen beitelag)	12	69,5	Sau	1 756
10	Smørklepp sankelag	8	66	Sau, Geit	925
11	Stavsfjell beitelag BA	5	43,1	Sau	887
12	Svinefjell beitelag	4	86,2	Sau	830
13	Tysvær beitelag BA	11	104,5	Sau	1 428
14	Våglid beitelag BA	5	122,7	Sau	1 458

Fellestiltak i beitelag

Beitelag får i dag etter søknad tilskot til drift. Dei har og høve til å søkje om tilskot til investeringar i beitefelt. I Vinje har mange beitelag dei siste åra fått tilskot til oppsett av

- Sperregjerde
- Samlekveer
- Ferister
-

²Kilden er NIBIO instituttets kartløyssing. Her er alle instituttets data samla på eit stad saman med et utval andre sentrale, nasjonale datasett, som beitelag i Norge. <http://kilden.nibio.no/>

4. LOVVERK OG RAMMER

4.1 Sentrale lover

Beiteretten er ein av dei eldste bruksretter som er knytt til utmark. Denne er forankra gjennom sedvane, hevd og lovverk. Beitebruk og gjerdehald har vore omfatta av lovverk sidan dei første norske lovene blei etablert omkring år 1000 (Skurdal 1998). Etterkvart har og anna lovverk kome på plass for å regulere anna bruk i utmark – mellom anna friluftsliv, utbygging og vern. Ein kan stille spørsmål om i kor stor grad desse lovane tar omsyn til situasjonen i landbruket i dag, og den tradisjonelle bruken av utmarka. Nokre lover har blitt til i ei anna tid der det var beitedyr på dei fleste gardane, medan andre kan ha blitt utforma av politikarar og juristar utan tilknytning og kjennskap til landbruk og tilhøva i distrikta.

Lov om jord (jordlova) 1995:

I formålsparagrafen seier jordloven ”Denne lova har til føremål å leggje tilhøva slik til rette at jordviddene i landet med skog og fjell og alt som høyrer til (arealressursane), kan verta brukt på den måten som er mest gagnleg for samfunnet og dei som har yrket sitt i landbruket.”

Beite er døme på dei arealressursane lova kan ta omsyn til, som til dømes ved frådeling av støyrlar og hytter. Jordloven gjeld ikkje i områder som i reguleringsplan eller bebyggelsesplan etter PBL er lagt ut til anna føremål enn mellom anna landbruk. Den gjeld heller ikkje i område som i bindande arealdel til kommuneplanen er lagt ut til mellom anna byggeområde.

Lov om grannegjerde (grannegjerdelova) 1961:

Gjerdelova regulerer først og fremst retten til å ha, og plikten til å halde gjerde mellom naboeigedomar. For at det skal føreligge gjerdeplikt må begge grunneigarane ha nytte av gjerde, og summen av nytten for begge eigedommane må overstige kostnadene. Kommunen kan gje utfyllande reglar om gjerdets utforming, og når på året det skal vere gjerdeplikt. I Lov om dyrevelferd av 01.01.2010 er det innført total forbod mot bruk av piggråd på nye gjerder.

Lov om ymse beitespørsmål (beitelova) 1961:

Beiterett og gjerderett er to ulike og sjølvstendige rettsområder. Beitelova gjeld i høve til husdyr, og eigar sin vokterplikt. Sjå også hanndyrlova. Beitelova regulerer privatrettslege tilhøve for dyreeigar og for grunneigar i samband med husdyr på beite. Lova gjev heimel for regulering av beitetidspunkt, og for å setje forbod mot beiting i avgrensande områder. Beitelova regulerer i liten grad spørsmål om beiterett.

Lov om friluftslivet (friluftsløven) 1957:

Friluftsløven har lovfesta allemannsretten, det vil seie den retten som alle har til ferdsel, opphald og aktivitet i naturen – uavhengig av eigedomsforhold. Retten til ferdsel og opphald avhenger av om eit område er innmark eller utmark. Friluftsløven definerer innmark som ”... gårdsplass, hustomt, dyrket mark, engslått, kulturbeite og skogplantefelt samt liknende område hvor almenhetens ferdsel vil vere til utilbørlig fortrengsel for eier eller bruker ...”. Med utmark menes etter friluftsløven all udyrka mark som ikkje blir omfatta av innmarksdefinisjonen. I utmark er det lov å ferdes til fots hele året, ”... når det skjer hensynsfullt og med tilbørlig varsomhet ...”.

Lov om hundehold (hundeløven) 2003

Bandtvang er generelt satt til 1. april – 20. august, regulert gjennom hundeløven og gjeldande for hele Norge. Vinje har i tillegg eigen forskrift om utvida bandtvang, der ”Hundar skal haldast i band og under forsvarleg oppsyn:

- a) I maskinpreparerte skiløyper heile vintersesongen.
- b) I utmark der bufe beiter fram til 10. oktober.

c) *På inngjerda mark der bufe beiter fram til 1. november.*”

Lov om fastsetjing og endring av eigedoms- og rettshøve på fast eigedom m.m. (jordskiftelova) 1979

Det er særleg to sakstyper der jordskiftelova er aktuell for å regulere beite og gjerdehald i eit område.

Bruksordning er ei sakstype der jordskifteretten ordnar bruken av bestemte rettar utan at ein gjev endringar i grunneigedomretten.

Sams tiltak er ei sakstype der jordskifteretten kan avgjere spørsmål om gjennomføring av investeringstiltak der to eller fleire eigedomar må samarbeide for å få til eit godt resultat.

Dersom det mellom anna skal etablerast ein felles veg eller eit sperregjerde (Reiten)

Lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) 2009

Loven gjev heimel til forskjellige grader av freding av områder, som då ved bærekraftig bruk og vern skal ta vare på «..naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser..».

Loven (tidlegare naturvernloven) gjev heimel til forskrifter for vern av omlag 850 km² utmark i Vinje. Desse kan ha føringar som kan påverke bruken av beite i einskilde område – som til dømes i Brattefjell-Vindeggen landskapsvernområde.

Lov om planlegging og byggesaksbehandling [plan- og bygningsloven].

Lova legg føringar for bruk av mellom anna utmark (LNF-område) gjennom kommuneplanen sin arealedel og samfunnsdel, samt anna planverk, som til dømes sti-og løypeplan. Også regionale planer kan få konsekvensar for bruk av beite. Kommunedelplanar og reguleringsplanar er og gjort med heimel i denne loven – som igjen vil regulere mellom anna inngrep i utmark som til dømes hyttebygging. Sjå elles pkt 5.5

Andre aktuelle lover og forskrifter:

- Lov om friluftslivet [friluftsloven].
- Lov om grannegjerde [grannegjerdelova].
- Lov om ymse beitespørsmål [beitelova].
- Lov om vegar [veglova].
- Lov om sameige [sameigelova].
- Lov om særlege råderettar over framand eigedom [servituttløva].
- Lov om avgrensing i retten til å sleppa hingstar, oksar, verar og geitebukkar på beite [hanndyrlova].
- Lov om utnytting av rettar og lunnende m.m. i statsallmenningane [fjellova].
- Lov om jakt og fangst av vilt [viltloven].
- Lov om jord [jordlova].
- Lov om hundehald [hundelova].
 - Forskrift om hundehald, Vinje kommune, Telemark
- Lov om matproduksjon og mattrygghet mv. [matloven].
- Lov om reindrift [reindriftsloven]
- Lov om planlegging og byggesaksbehandling [plan- og bygningsloven].
- Lov om dyrevelferd [dyrevelferdslova]
 - Forskrift om velferd for produksjonsdyr
 - Forskrift om velferd for småfe
 - Forskrift om rovdyravvisende gjerde.

- Lov om fastsetjing og endring av eigedoms- og rettshøve på fast eigedom m.m. [jordskiftelova]
- Lov om motorferdsel i utmark og vassdrag (motorferdselloven)
- Lov om kulturminner [kulturminneloven]
- Lov om planlegging og byggesaksbehandling [plan- og bygningsloven].

4.2 Regionale og lokale planer

Beitebruk i Vinje er påverka av lokalt og regionalt planverk som følgjer.

Kommuneplanen – samfunnsdelen 2016-2035. Ikkje endeleg vedteke

Ein overordna og langsiktig plan for kommunen. Planen tar opp sentrale problemstillingar knytt til beitebruk i Vinje, jf. notat om utfordringar og moglegheiter i Vinje. Ein vedgår at det er motstridande interesser i utmarka – og ein forslår strategiar som legg til rette for reiselivet, samstundes som planen peikar på *..at landbruket skal ha ein allsidig produksjon, der beitedyr har ei viktig rolle.*

Kommuneplanen – arealdelen 2011-2023. Vedteke 1.9.2011

Gjennom kommuneplanen sin arealdel er truleg all utmarksbeite omfatta av føresegner for landbruk,- natur, og friluftsområde (LNF). Omsyn til landbruk skal prioriterast. Arealdelen gjev igjen føringar for utbygging og reguleringar i høve til beiteinteressar i til dømes områder med beiteinteresser, verken gjennom kommundelplanar eller reguleringsplanar.

- Område omfatta av kommundelplan Våglid og Rukkemo-Torvetjønn er spesielt avsett til konsentrert utbygging i samband med satsing på reiseliv i Vinje.

Landbruksplanen for Vinje kommune 2015-2016. Vedteke 17.12.2015

Hovudmålet er auka lønsemd, produksjon, auka tal bruk i drift, betre rekruttering og busetjing i det tradisjonelle landbruket. Auke etableringsaktiviteten for tilleggsnæringar. Med delmål relatert til beite som :

- *Utvikle husdyrhaldet*
- *Oppretthalde støyldrift*
- *Ta varen på kulturlandskapet i Vinje ved å sikre og utvikle beiteressursane (Vinje 2015)*

Næringsplan for Vinje kommune 2017-2021. Ikkje endeleg vedteke

Landbruk er i saman med reiseliv sett på som eit hovudsatsingsområde i Vinje: *Sjølv om det er eigenverdien i landbruksnæringa som er det viktigaste, er næringa og viktig for korleis Vinje som område står fram for innbyggjarar, tilreisande og andre næringar. Til dømes understrekar representantane for turisme/reiseliv eintydig verdien av eit aktivt og levande landbruk for reiselivsnæringa. Landbruket er avgjerande for at Vinje skal oppretthalde eit bra omdømme.* I denne samanhengen er nok beitedyr viktig. Mykje av landbruksplanen er integrert i næringsplanen.

Kommunedelplan for stiar og løyper i Vinje kommune. Ikkje endeleg vedteke

Føremålet er mellom anna å kanalisere ferdsel vekk frå sårbare område - særleg med omsyn til villrein – samstundes som ein ønskjer å styrke sommartilbodet for reiselivet med ein heilskapleg og oppdatert oversikt over mellom anna stiar. Gjennom beitebruksplanen skal sti- og løypeplanen ta omsyn til beiteinteresser og landbruksnæringa.

Regionale forvaltningsplaner

Omfattar også som oftast område med beiteinteressessar, og kan innehalde føringar for bruk og tiltak som kan få konsekvensar for beitedrift. Dei mest sentrale er :

- Forvaltningsplan for Brattefjell-Vindeggen landskapsvernområde
- Regional plan for Hardangervidda 2011-2025
- Regionalplan for Setesdal Vesthei Ryfylkeheiane og Setesdal Austhei – "Heiplanen"

5. PROBLEMSTILLING OG UTFORDRINGAR

Statistikk viser at utviklinga for landbruket i Vinje dei siste ti åra er færre gardar med større buskapar. Dyretal og produksjonen held seg på omlag same nivå eller aukar, med unnatak av sauehald. Dei siste ti år har både tal sauebønder og sau minka i Vinje. Sauen utgjør ein monaleg del av beitedyra i utmarka i Vinje – og det er beitande sau største delen av utfordringane er knytt opp mot. Ein stor nedgang i sauetalet får derfor også konsekvensar for bruken av utmarksbeite. Dette kapittelet vil derfor i stor grad handle om sau.

Nedgangen i sauehaldet skuldast er samansett problemstilling. Nokre årsaker er generelle som økonomi, struktur og små buskapar, driftsapparat, generasjonsskifte og generell samfunnsutvikling. Sett i høve til den viktigaste ressursen for sauehaldet – utmarksbeite – er truleg rovdyr, utbygging av hyttefelt og auka ferdsel i beiteområde også med på å skape konflikhtar knytt til beite lokalt. Det blir heller ikkje betre av at stadig færre har dyr på beite og driv med gjerdehald, tilsyn og sanking.

5.1 Beiterett/ gjerdehald

Faktorar:

- Kven har gjerdeplikt
- Kven har ansvar for vedlikehald
- Farlege gjerde frå nedlagte gardsbruk
- Spørsmål om kven som har beiterett
- Streifbeiting
- Smittefare frå sau til geit

Alle som eig ein gard har truleg eit forvaltaransvar også for utmarka som høyrer til eigedomen enten dei driv garden sjølv eller ikkje. Mangelfullt gjerdehald og usikkerheit omkring gjerdeplikt og beiterettar er konfliktfylt. Ved at fleire bruk blir husdyrlause forsvinner også motivasjonen for å vedlikehalde gjerder. Dyra kjem inn på område dei ikkje skal vere, og dei legg til seg uvaner. Det juridiske grunnlaget på området er dessverre noko uklårt.

Å halde dyra innanfor eit bestemt område kan vere vanskeleg utan naturlege avgrensingar eller gjerde. Nokon stader kan dyra kontrollerast med saltsteinplassering og dagleg oppsyn, medan andre må ha gjerde for å halde dei ute av områder kor dei er uønskt. For sau kan inngjerding og dagleg tilsyn vere utfordrande for den einskilde sauehaldaren

For storfe kan inngjerding vere praktisk å gjennomføre og vere økonomisk overkommeleg. For geita blir som oftast beiterutinane regulert og beiteområde avgrensa på grunn av mjølking

Figur 14 Sperregjerde i Holtardalen

og føring to gonger dagleg på støylen. Utfordringane er nok ein del større på heimebeite nede i bygda. I samband med sanering av sjukdom på geit har det og vist seg at sau kan vere smittebærar på beite. Det er ikkje ønskeleg med sau i nærleiken av geitestøylane.

Det er mange døme på at beitelag har fått finansiert sperregjerde med tilskot. Desse kan vere tildels mange km, og hindrar sau å trekke ned i bygda. Det er gjort skriftlege avtaler med grunneigarar, og vedlikehald blir gjort på dugnad. I utbyggingsområde i Holtardalen har Svinefjell beitelag nyleg sett opp eit sperregjerde på omlag fem km. Dette er eit samarbeid mellom beitelaget, utbygger, grunneigarar, fylkesmannen og Vinje kommune. Dette er finansiert av eigeninnsats frå beitelaget og tilskot frå utbygger, fylkesmannen og kommunen.

Sjå elles pkt.4.1 om gjerde og beitelov

5.2 Reiseliv og utbygging av hyttefelt

Faktorar:

- Tap av beiterettar ved utbygging
- Beitedyr i hytteområde er konfliktfylt
- Haldningar og forståing for beitenæringa
- Moderne hyttefelt er arealeffektive (hyttane ligg tett til kvarandre)
- Bonitet – attraktive hytteområde og gode beiter

Figur 15 Turistbuss og geiter i Grungedal. Foto Nils Ole Lien

Reiselivet er viktig for kommunen - samstundes som også landbruket er viktig for reiselivet, jf næringsplan for Vinje. Besøkande skapar ein etterspurnad for tenestar og marknad for produkt som også landbruksnæringa kan nytte ut. Begge næringane er utmarksbaserte og arealkrevjande. Isolert sett er det nok areal i Vinje kommune til både turistnæring og beitedyr. Det er likevel fleire faktorar som gjev at det likevel er dei same areala som ofte er nyttbare for både sauebonden og utbygger.

- Ofte er attraktive hytteområde også gode beiter. Det er solrike område, ofte med god bonitet og med relativt kort avstand til bygda og garden.
- Sauebuskarar kan ha vore i eitt område i generasjonar. Eigenskapen med å halde seg innafor eitt område blir overført frå søye til lam – og er svært verdifullt for sauehaldet. Det kan med andre ord vere vanskeleg og konfliktfylt å flytte ein saueflokk til eitt anna område. Eitt godt etablert beitemønster kan og bli endra ved utbygging og uro i området.
- Beiteforma i Vinje er frå gammalt av ofte streifbeiting over fleire eigedomar – med utgangspunkt i eigen grunneigedom. Grunneigar/utbyggjar er derfor som oftast ikkje den same personen som har beitedyr på eigedomar aktuelle for utbygging.
- Det er gode beiteområde utan beitedyr i Vinje i dag. Sjølv om det er vanleg med streifbeite, er utnytting av beite ofte knytt opp mot eigedsrett til ein eigedom i området. Det er ikkje alltid at dette samsvarer med dei som driv med sauehald.
- Mykje utmark i Vinje ligg utilgjengeleg til, og gjev det krevjande å utnytte til beite for husdyr. Store område ligg og så høgt at beitekvaliteten er dårleg.

Problemet med hytteutbygging i eit beiteområde er ofte at sau trekker ned mot lysningar og nyryddingar. Grøne hytteplenar er fristande og næringsrike. Ut frå erfaring følgjer ofte sauen

vegar, og vil etterkvart trekke ned igjennom eit hyttefelt mot riks- og europaveg, og så koma seg ut av sitt beiteområde. Dette er ein kjent og aktuell problemstilling frå Vinje.

Spørsmål knytt til beitebruken i eit planområde bør vere løyst før ein kan gå vidare i utbyggingsprosessen. I plansamanheng er det viktig at all utmarksbeite er registrert, og tilgjengeleg for arealplanleggar og utbyggjar. Er eit beiteområdene synleg på oppdaterte digitale kart tilgjengeleg på nett (i dag kilden.no) med aktuell statistikk er det ikkje så lett å oversjå dei. Dette er i dag mogleg gjennom organisert beitebruk ved at beitelag rapporterer inn årlege data frå beitesesongen. Organisering i beitelag er derfor svært viktig for å bli synleg både i statistikken og på kart. Sjå elles pkt 3.5

5.3 Rovvilt

Faktorar:

- Tap av dyr på beite
- Lågare slaktevekter
- Meirarbeid med tilsyn og sanking
- Konsekvensar for avlsarbeid

I Vinje har det i periodar vore til dels store problem knytt til rovdyrskader i delar av kommunen - spesielt i Vingeråsheii, men og i andre område. Det er særleg gaupe som har vore utfordringa, men det er også dokumentert tap til bjørn, jerv og ørn. Truleg har det også vore ulv på streif gjennom kommunen. Det er beitelaga vest på Haukelifjell som har hatt tap til jerv. Det kan ofte vere vanskelig å dokumenter tap til rovdyr, eit kadaver blir fort borte om sommaren. Det er derfor omtvista om kva som er det rette tapet til rovvilt. Sjå elles pkt 3.2 om tap av husdyr og prosjekt om dødsvarslarar i Vingeråsheii.

Dei siste åra har tap av rovvilt til husdyr i Vinje blitt mykje redusert – men ikkje blitt borte. Truleg skyldast dette to årsaker:

- I Vingeråsheii er det i dag (omtrent) ikkje sau på beite. Ein stor produsent har flytta heile sin buskap til leigd beite i Tokke kommune. Dei resterande sauebøndene har lagt ned drifta
- Det er teke ut skadegjerarar ved jakt på gaupe, jerv og bjørn.

Elles gjeld mykje av dei same vurderingane som er gjort under pkt. 5.7 for laushundar i høve til dyrevelferd og konsekvensar for sauedrifta

5.4 Friluftslivinteresser

Faktorar:

- Stiger i beiteområder
- Geiter som følger turistar
- Uro på beite med økt ferdsel
- Laushundar.
- Kontakt med dyr, og melding om skade.

Utmarka er avgjerande for å kunne drive landbruk i Vinje. Samstundes er stiger og turvegar i utmarka og viktig for kommunen for å få besøkande til å bidrege med inntekter og arbeidsplassar også om sommaren. Utmarksbeite er med på å holde tregrensa nede, gje opne og attraktive turområder og halde kulturlandskapet i hevd til glede

for reiselivet og innbyggjarar. Truleg kan hyttefolk og turistar også får auka forståing for landbruk og dei verdiane det skapar ved å sjå dyr på beite.

Mykje ferdsel i eitt beiteområde kan skape uro - ikkje minst ved at laushundar jagar sau. Tilrettelagte stiar er eitt effektivt verktøy for å kanalisere ferdsel i utmark – eit godt døme er stien opp til Falkenuten. Det er og døme på at også andre - men gamle og populære stigar – kanaliserer mykje trafikk gjennom beiteområde.

Laushund er rapportert og dokumentert å vere eit problem i delar Vinje som har mykje trafikk av turgåarar. Generelt er truleg problemet mangel på forståing for kvifor det er viktig med hund i band. Konsekvensen av laushundar er fleire:

- Lam eller sau kan bli bitt til døde, eller døy av infeksjonar forårsaka av mindre bitt.
- Lam kan kome bort frå mora
 - Lam som er åleine veks dårleg, og er lette ofre for rovvilt
 - Sau som har miste sitt lam kan få jurbetennelse og døy
- Dyr kan døy av stresset det er å bli jaga av ein hund.

Jaging av sau med laushund er først og fremst dyreplageri. I neste omgang får gardbrukaren meirarbeid med tilsyn og sanking, og eit økonomisk tap grunna låg tilvekst på beite.

Sjølv om geiter er attraktive for turistar, er turisttrafikk i nærleiken av støyalar ikkje ønskeleg. Åtferda til geita er prega nysgjerrigheit, og ho følgjer gjerne etter turfolk. Det er døme i frå Vinje som syner at dette får store konsekvensar for geitehaldaren med mykje leiting, tap av produksjon og jurbetennelse på dyra.

Ein har derimot og døme på at turfolk melder i frå om sjuke og skadde dyr, kadaver eller dyr som ikkje har blitt funne i sankinga om hausten. Næringskontoret mottar stadig fleire slike meldingar. Auka menneskeleg aktivitet i eit område er også med på å halde rovdyr unna.

5.5 Plan- og bygningsloven og gjerdehald

Ein har i Vinje kommune - under planlegging av nye hytteområde det siste året – gjort seg erfaring med at ein har eit for svakt lovverk i høve å stette beitenæringa sine ynskjer i plansamanheng. Nokre stader med spreitt hyttebusetnad har ein valt å gjerde kvar enkelt hytte inn, men med dei nye store og kompakte hytteområdene er dette neppe ei god løysning. Å halde sau og andre husdyr ute av hyttefelt er å fortrekke, men det er lite fokus på dette før problema er oppstått.

Eit krav til sperregjerde kan truleg settast i tråd med reguleringsføresegner i plan- og bygningslova som eit rekkefølgjekrav. Men dette er ikkje nok – eit sperregjerde treng ettersyn og vedlikehald i mange år etterpå. Nokon bør og ha ansvar for å fjerne gjerde om det ikkje er bruk lenger. Eit rekkjefølgjekrav vil neppe sikre dette. Ein reguleringsplan kan ikkje pålegge utbyggjar krav om framtidig vedlikehald. Eller krevje at tiltakshavar gjev avtaler med til dømes eit beitelag andre for å ta eit slikt ansvar. I det minste bør omsyn til beitedyr vere eit tema i oppstartsmøte for ein utbygging, og ikkje minst i konsekvens-utreiinga. Det viktig å få til ein dialog mellom utbyggjar og rettshavarar tidleg i utbyggingssaker. For å klargjere felles interesser, konsekvensar og sjå om det er mogleg å skape gode løysingar slik at ein

Figur 16. Sperregjerde med gjerdeklyv i Holtardalen

unngår konflikter om bruken av utmarka. Både grunneigarar har i utgangspunktet legitime rettar til å nytte sin eigedom. Gjeldande lovverk på området (plan- og bygningslov, beitelov, gjerdelov) skaper nokre utfordringar i så måte. Truleg vil gode løysingar handle om gjensidig forståing for kvarandre og private avtaler, sjå pkt 5.1 om samarbeide om sperregjerde i hytteområde ved Holtardalen på Rauland. Ein beitebruksplan kan vere med å opplyse om og fremme forståing omkring dessa haldningane.

NIJOS beiterapport frå 2001 for Lusetermorkje i Heidal seier

”Det er mange fordelar ved eit felles gjerde rundt eit hyttefelt, dersom hyttefeltet er konsentrert. Hytteeigarar og dyr vert halda åtskilt, noko som ofte er til beste for begge partar. Det er fritt for gjerde innanfor hytteområdet. Det vert enklare å halde god og eins standard når plikt til vedlikehald er felles og ein får eit gjerde med lik utsjånad som er ein fordel også reint estetisk. Ved felles inngjerding unngår ein at inngjerdinga rundt kvar hytte fungerer som feller, viss gjerde eigaren ikkje heldt gjerde vedlike eller ikkje set på grinda før langt ut i beitesesongen.”

6. TILTAKSDEL

6.1 Tiltak

Tiltak	Ansvar
6.1 Beiterett/ gjerdehald	
Etablere beitelag der det manglar	Beitebrukarar, kommunen
Oppmode beitebrukarar til å bli med i beitelag	Beitelaga
Informere om tilskotsordningar til beitelag, hjelpe til med søknader om til dømes sperregjerde. Rettleie med praktiske løysingar	Kommunen, Fylkesmannens landbruksavdeling
Legge til rette for samarbeid og felles finansiering av sperregjerde for aktuelle aktørar – som utbygger, grunneigar, beitelag	Kommunen, beitelag
Utgjeie lovgrunnlaget og erfaringar med å krevje avbøtande tiltak for beitedyr i føresegnar for regulerte hyttefelt	Kommunen
6.2 Reiseliv og utbygging av hytter	
Legge til rette for samarbeid mellom aktuelle aktørar – som utbygger, grunneigar, beitelag	Kommunen, beitelag
Problem/konflikter knytt til beitebruken i eit planområde skal vere søkt løyst før ein kan gå vidare i utbyggingsprosessen.	Kommunen, utbygger, grunneigar, beitebrukar
Kartlegging av beiteområdene.	Kommunen, beitelag og andre beitebrukarar.
Informere om landbruk og utmarksbeite i reiselivsmiljøet og hyttevelforeiningar.	Kommunen, landbruksrådet, Rauland turist
Strengare rammevilkår for hytteutbygging i beiteområde - særleg i støylsområde	Kommunen
Krav til beitekartlegging ved reguleringsplanar i LNF-område – sperregjerde må vurderast	Kommunen
6.3 Rovvilt	
Melde i frå til rovviltkontaktane ved alle observasjonar	Beitelag, grunneigarar,

av rovvdyr, og ved funn av spor eller kadaver.	beitebrukar og alle som ferdast ute
Søke om erstatning ved tap av husdyr til rovvdyr	Dyreeigar
Påverke til auka uttak av rovvdyr	Landbruksrådet, kommunestyret
Vere med , eller legge til rette for rovviltjakta	Dyreeigar, grunneigar
Tilskot til førebyggjande tiltak – flytting av beitedyr/tidleg heimsanking	Fylkesmannens miljøvernavdeling
Tilskot til gjeting	Fylkesmannens miljøvernavdeling
6.4 Friluftslivinteresser	
Unngå å leggje til rette for ferdsel i område med geitestøylar	Kommunen
Unngå å leggje til rette for ferdsel i attraktive beiteområde	Kommunen
Orientering om bandtvang, og konsekvensar av laushund. Ved turområde, stigar hytteområder samt sosiale media knytt til Rauland Turist. Også med informasjon om kor ein kan melde om skadde eller daude dyr	Kommunen, Rauland Turist, beitelag, dyreeigar
Kanalisere ferdsel til område som gjev lite ulemper for beitedyr	Kommunen, Rauland Turist
Invitere hyttefolk til å vere med på sauesanking eller tilsyn	Beitelag, dyreeigar
6.5 Andre	
Søke finansiering for vegetasjonskartlegging av alle beiteområde	Kommunen, fylkesmannen
Berekne potensielt beitetrykk for beiteområda	Kommunen, beitelag

6.2 Tilretteleggingstiltak i landbruksplanen

Utfordringar innanfor utmarksbeiting er ikkje nytt og det er tidlegare blitt gjort fleire former for tiltak for å løyse og unngå konflikter. Under visast tiltak frå kommunen sin landbruksplan som er i gang. Av dette er tilskotet til støyldrift blitt auka, det er gjeve kommunale tilskot til vegar og driftsbygningar på støylar, det er fokus på beitelaga, det blir stadig informert om SMIL-tilskot og beitebruksplanen er ferdigstillt.

Tabell 10 Utdrag frå tiltaksplanen frå Vinje kommunes landbruksplan

Tiltak	Ansvar
<i>Delmål: Oppretthalde støyldrifta i Vinje</i>	
Arbeide for å auke tilskottsordningane til støyldrift	Ordførar, kommunestyre, fagлага
Legge til rette for å oppretthalde ein god infrastruktur og bygningsmasse for å sikre leveringa av mjølk frå støyldrift. Kommunale tilskott bør løyvast ved investeringar.	Sau - og geitalslaga og Næringskontoret
Stimulere til etablering/utviding av beitelag.	Næringskontoret
<i>Delmål : Ta vare på kulturlandskapet i Vinje ved å sikre og utvikle beiteressursane</i>	
Fremje beiting. Utarbeide ordning med ”ryddedyr” som kan brukast rundt i bygda der det ikkje er husdyr	Fagлага

Hjelpe til med å få tilskott til beiting i kulturlandskap og syte for god informasjon om ”økonomiske fagmidlar i landbruket” ordningane hjå fylkesmannen/kommune.	Næringskontoret
Ferdigstille beitebruksplanen	Næringskontoret, faglaga, grunneigarlag
Utarbeide retningslinjer/råd for tilhøve til turistutbygging	

7. SAMANDRAG – FRAMTIDIG BRUK

Det har i frå gamal tid vore avgjerande for landbruket i Vinje å hauste ressursane i utmarka med beitedyr. Dette er og avgjerande i dag, og vil vere avgjerande også i framtida. I dag haustar beitedyra grovfôr for omlag kr 6,8 millionar - for så å produsere kjøtt, ull og mjølk for omlag 12 millionar kroner årlig. Husdyr i Vinje haustar på beite som svarer til omlag 4 000 dekar jordbruksareal i dag. Landbruket har blitt mykje redusert utan tilgang til denne ressursen.

Mykje av beitinga skjer gjennom samarbeid mellom gardbrukarane ved beitelag og støyler. I motsetnad til tidlegare er det i dag fleire aktørar og interessentar i utmarka – representert ved mellom anna hyttebygging, friluftsliv og vern. Dette har gjeve beitenæringa nye utfordringar i Vinje. Alle har likevel sine legitime rettar i utmarka. Eit samarbeid og dialog mellom interessentane bør vere vegen å gå vidare for å sikre framtidig beitebruk.

Beitedyr står og for samfunnsgode som truleg vil blir meir og meir etterspurt i framtida – rein mat, miljøvenleg produksjon, lokal mat, biologisk mangfald, ope kulturlandskap og levande bygder. Samstundes er det og på veg inn ny teknologi som kan lette arbeidet med tilsyn, sanking og inngjerding. Dette gjeld til dømes GPS-basert sporing (GPS-bjeller), GPS-baserte gjerde (Nofence) og droner. Dette i saman med den topografien, klimaet og fordeling av arealressursar vi har i Vinje gjev at beitenæringa har ei framtid. Utan beite vil det neppe vere mykje landbruk att i Vinje.

7.1 Potensialet i beiteområde

Truleg er potensialet for utnytting av beite i utmark lite utnytta. I følgje Fyresdal Næringshage sin siste rapport *Bioressursane i Telemark* er berre 30% av beiteressursane i Telemark utnytta – situasjonen i Vinje er neppe særleg annleis. (Kilde: Bioøkonomi Telemark. Rapport 001-2016). Beiteressursane burde såleis ikkje vere til hinder for betre utnytting av innmarka med høgare avling, større produksjon, fleire gardbrukarar og beitedyr.

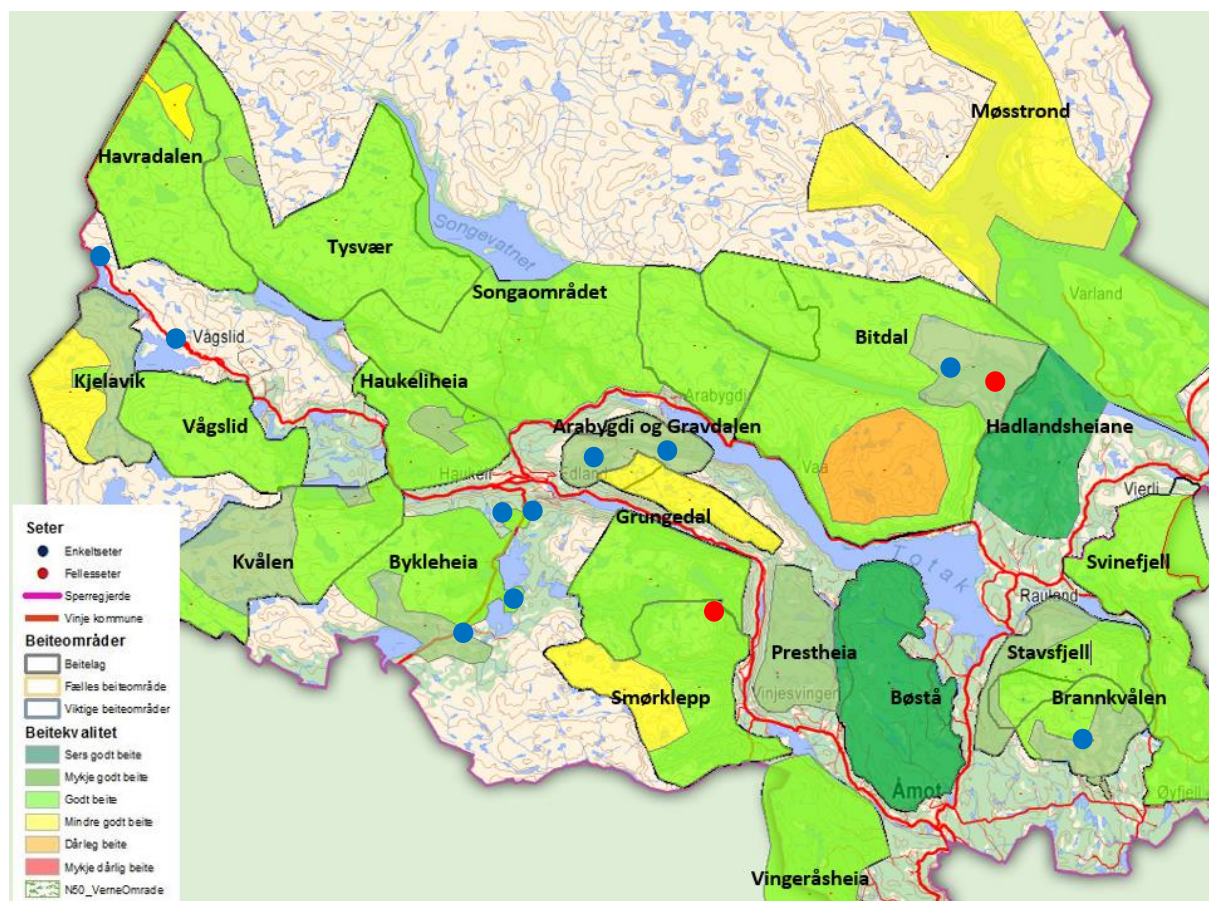
Same tilhøve er og tidlegare dokumentert i tidlegare beiter registreringar i perioden 1949-54 ved Norges vel - publisert i «Norske Fjellbeite, bind IV» (*Nordbø 1960*).

Også i rapport frå Skog og Landskap (no NIBIO) «Vegetasjon og beite på Hardangervidda» (*Rekdal, Angeloff, Hofsten 2009*) er det konkludert med at 39 % av arealet på Hardangervidda er nyttbart beite. Då mykje av arealet ligg høgt, og mykje er praktisk krevjande å få nytte ut er det estimert eit tilrådd lågt nivå på 30 saueeiningar pr km². Sauetalet på vidda i 2007 var 10 sau pr. km². Til samanlikning kan nemnast at det for to beitelag på Haukelifjell (Tysvær og Havradalen) var tilrådd sauetal 60 og 50 sau pr. km². I sesongen 2016 var det slept 14 og 20 sau pr. km² i dette området.

Beiteressursane burde såleis ikkje vere til hinder for betre utnytting av innmarka med høgare avling, større produksjon, fleire gardbrukarar og beitedyr.

8. BEITEOMRÅDE I VINJE

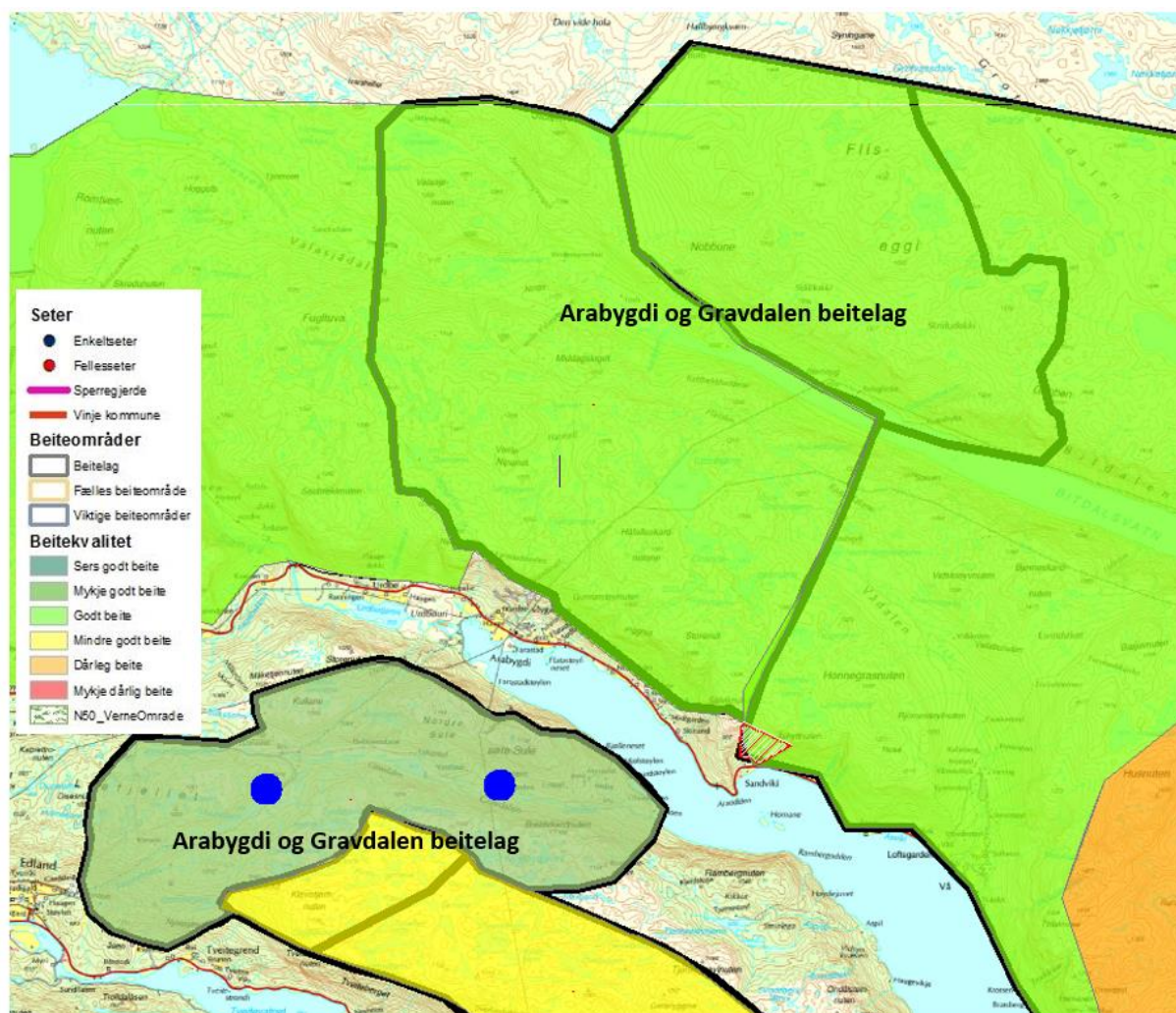
Under følger ei omtale av dei einskilde beitelaga og områda dei disponerer. Beitekvaliteten er bedømt på grunnlag av berggrunn, lausmasser samt registreringar i rapporten «Fjellbeite i Telemark» frå 1997 (Veum og Angeloff 1997). Sistnemnde har vurdert alle område og gitt verdi etter denne skala frå mykje dårleg beite til sær godt beite, jf fig. 17.

Figur 17 Her sjåast dei forskjellige beitelag/beiteområda i Vinje kommune, med namn og anslått beitekvalitet. Ingen av områdene har fått kvaliteten mykje dårlig beite. Den raude strek viser kommune grensa. Dei raude og blå prikkane indikerer høvesvis felles- og enkeltstøylar. Kjelde : NIBIO.

Vurderinga er grov, og er berre ein samla vurdering for store områder med mosaikk av forskjellige beitekvalitetar (sjå figur 7). Det er både direkte og indirekte faktorar som kan spele inn ved ei klassifisering. Direkte faktorar kan vere berggrunn, lausmasser og topologi, medan det indirekte kan til dømes vere trafikk, turgåarar og rovdyr i området som påverkar kvaliteten. Det er også forskjell på den aktuelle beiteverdi i eit område og den potensielle beiteverdi ved skjøtsel, rydding og gjødsling. Dessutan kan eit område med god beitekvalitet få redusert verdi av eit for høgt eller lågt beitetrykk. Inngrep sjølv i nærleiken av gode beiteområder kan også ha ein innverknad på beitekvaliteten. Naturlandskap heng ofte saman i ein komplisert økologisk samanheng som det ikkje alltid er lett å ha oversikt over.

Arabygdi og Gravdalen beitelag

Figur 18 Arabygdi og Gravdalen beitelag område nord og sør. Kjelde: NIBIO

Området:

Beiteområdet er delt opp i to område. Den nordlige delen (39 km²) ligg rett oppe frå Arabygdi/ Totak og går over til vestre del av Bitdal. Den sørlige ligg i Gravdalen og dekker ca. 23 km², der 19 m² er felles med Grungedal. I nord er det mykje snaufjell og lite skog - her går det sau. Det sørlege området ligg i eit dalføre som er dekkja med lett skogvegetasjon. Her beiter det to geiteflokkar, samt nokon ammekyr nærre bygda.

Beitebruk: Det er to geitestøylar i det sørlege området Gravdalen - Maurtjønn og Nystøyl (etablert 2014). I beitesesongen 2015 blei det sleppt 63 søyer og 128 lam i det nordlege område, som gjev et beitetrykk på 5 sau per km². I tillegg gjekk 11 ammekyr og 277 geiter/kje i det sørlege området.

Beitegrunnlag:

Topologi: Nord: Primært snaufjellsområde over 1000 m.o.h., lite bratt, men lett kupert. Her er det open fastmark med frisk vegetasjon. Området skrånar bratt ned mot Totak og bygda i sør. Sør: Todelt dalføre med lett skogdekker. Enkelte snaufjellsområder.

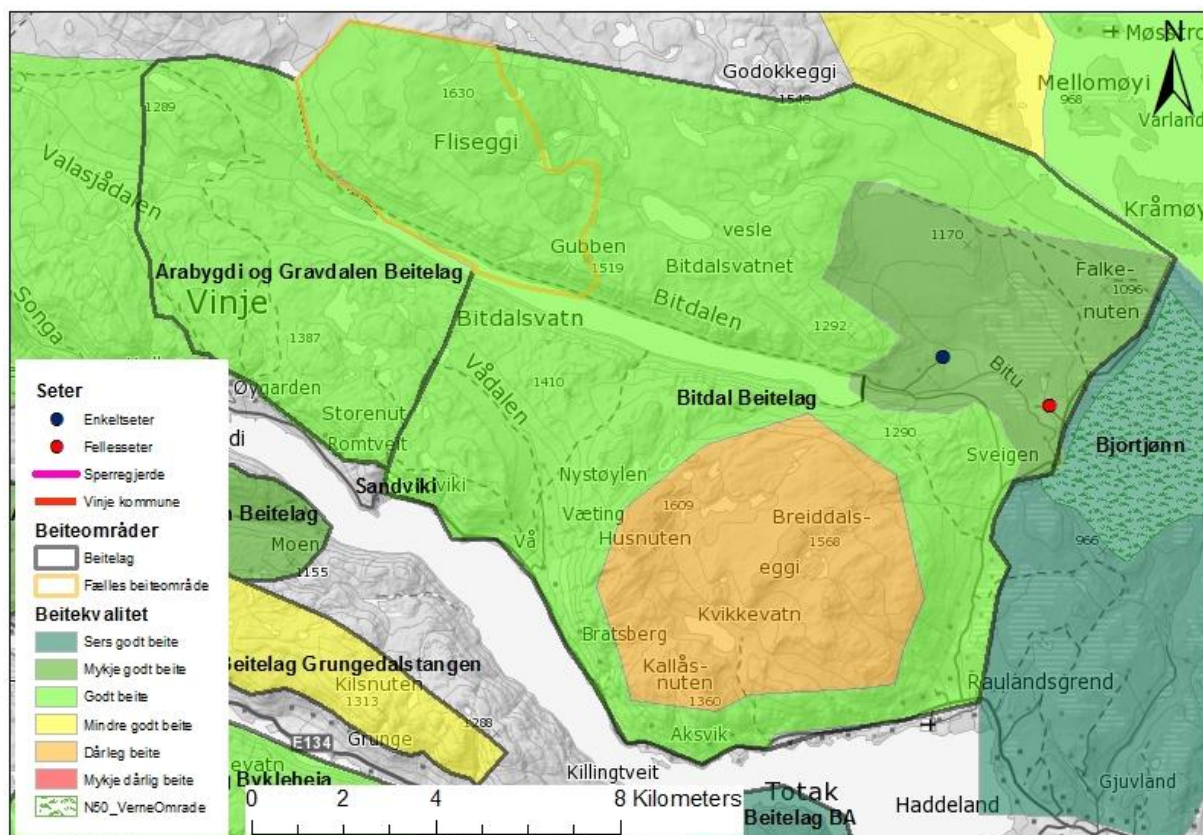
Bergrunnen: Primært granittiske blandingar og litt gneis. Normal forvitring og lite næringsrik. **Lausmasser:** Bart fjell og tynn til ingen moreneavleiring. Tykk moreneavleiring i botnen av Gravdalen.

Beitekvalitet:

Nord: Godt beite

Sør: Mykje godt beite. Berggrunnen eller lausmassane er ikkje særlege næringsrike. Områdets lange historie med gjødsling frå geit, gjev at vegetasjonen har god beite-samansetning, og eit høg biologisk mangfald.

Bitdal beitelag

Figur 19 Bitdal beitelag. Kjeld : NIBIO

Området:

Beiteområdet er på 189 km² - noko felles med Arabygdi. Området har ca. 20% skog. Området dekkjer område nord og sør for Bitdalsvatn med Raulandsfjell og Fliseggi. Grenser mot Kromvikvegen og Bjørtjønn fuglefredingsområde³ i aust. Inn i beiteområde går det to svært populære turstiar – ein frå Kromvikvegen og opp til Falkenuten. Og ein tursti frå RV 362 opp til Vidsyn/Tehytta.

Beitebruk: I beitesesongen 2015 blei det sleppt 596 søyer og 1148 lam, som gir eit beitetrykk på 9 sau per km². Geitestøylen Reinart ligg nær Bitdalsdammen. Rett i nærleiken ligger Englandsmo sambeite for kyr, der det og er gjerda inn eit større område med utmark til bruk som ungdyrbeite. Lengst vest i Bitdal leiger Telemark Landbruksselskap ut sitt området til mellom anna beite for storfe - med 36 ammekyr i 2016. Verken storfeet eller geitene er registrert i beitelaget.

Beitegrunnlag:

Topologi: Området er dominert av Bitdalen. Som er eitt u-dalføre med sitt grove relieff og store høgdeforskjellar. Vatnet i dalen er regulert og går frå vest mot aust – det var tidlegare ei rik støyldal. Både nord og syd for området dominerer snaufjellsområder med frisk vegetasjon. Ned mot Totak går det bratte sider som er sørvendte og frodige. Den austlige delen av området ligg lågare og pryddast av lett kupert terreng med flekkvis myrområde.

³Meir info om fredingsområdet finnas på: <http://faktaark.naturbase.no/Vern?id=VV00001901>

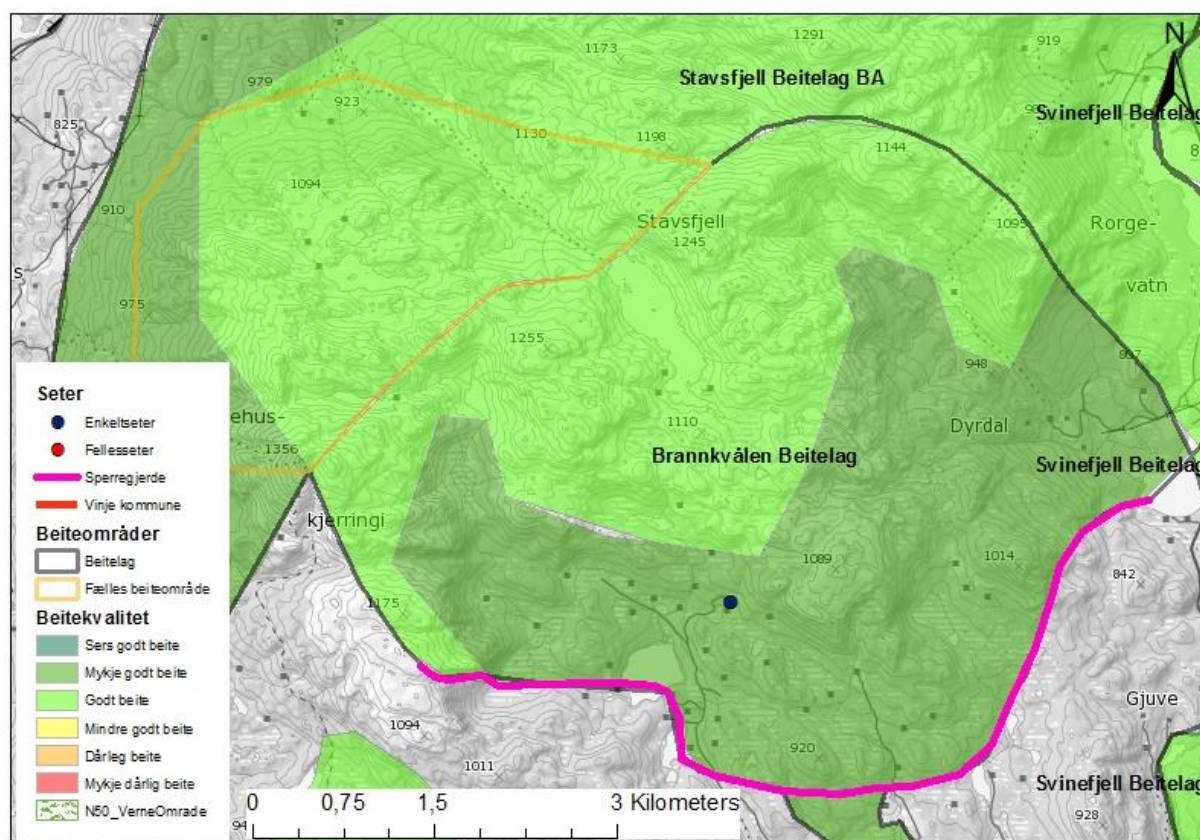
Berggrunnen: Primært granittiske blandinger og litt gneis. Normal forvitring og lite næringsrik. Enkelte små stader finnast Gabbro, amfibolitt, diabas som forvitrar lett og er meir næringsrike. Mot Englandsmo går delar av den geologiske forkastinga som strekker seg gjennom Vinje.

Lausmasser: Bart fjell og tynn til ingen morenemateriale. Enkelte stader som i Vådalen finnast samanhengande dekke av morenemateriale, flekkvis med stor mektighet. Her er forholda så gunstige at lauvskog kan trivast. Nedenfor Bittalsdammen ved Reinar er det eit frodig område med breelvavsetting. Her er det spreidd lauvskogvegetasjon.

Beitekvalitet:

Mykje godt beite i den austlege delen av området, og opp i Vådalen. Dårleg beite i det høgaste område, det er mykje open fastmark, flekkvis og skrinn vegetasjon til ingen vegetasjon. I resten av området er beite registret som godt beite.

Brannkvålen beitelag

Figur 20 Brannkvålen beitelag. Kjelde: NIBIO

Området:

Beiteområdet er på 25,5 km² - med ca. 40% skog – der 35 km² er felles med Stavsfjell. Området dekker den sørlige halvpart av fjellområdet Stavsfjell, Vehuskjerringi og Damtjønnnuten. I deler av området er det satt opp sperregjerde for å forhindre dyra i å trekke ned til bygda.

Beitedrift: Det er ein geitestøyl i beiteområdet (Nedre lega), samt ein flokk på heimebeite på motsett side av sperregjerdet. I beitesesongen 2015 blei det sloppe 475 søyer og 1017 lam, som gjev eit beitetrykk på 43 sau per km². I tillegg gjekk 277 geiter og kje i området.

Beitegrunnlag:

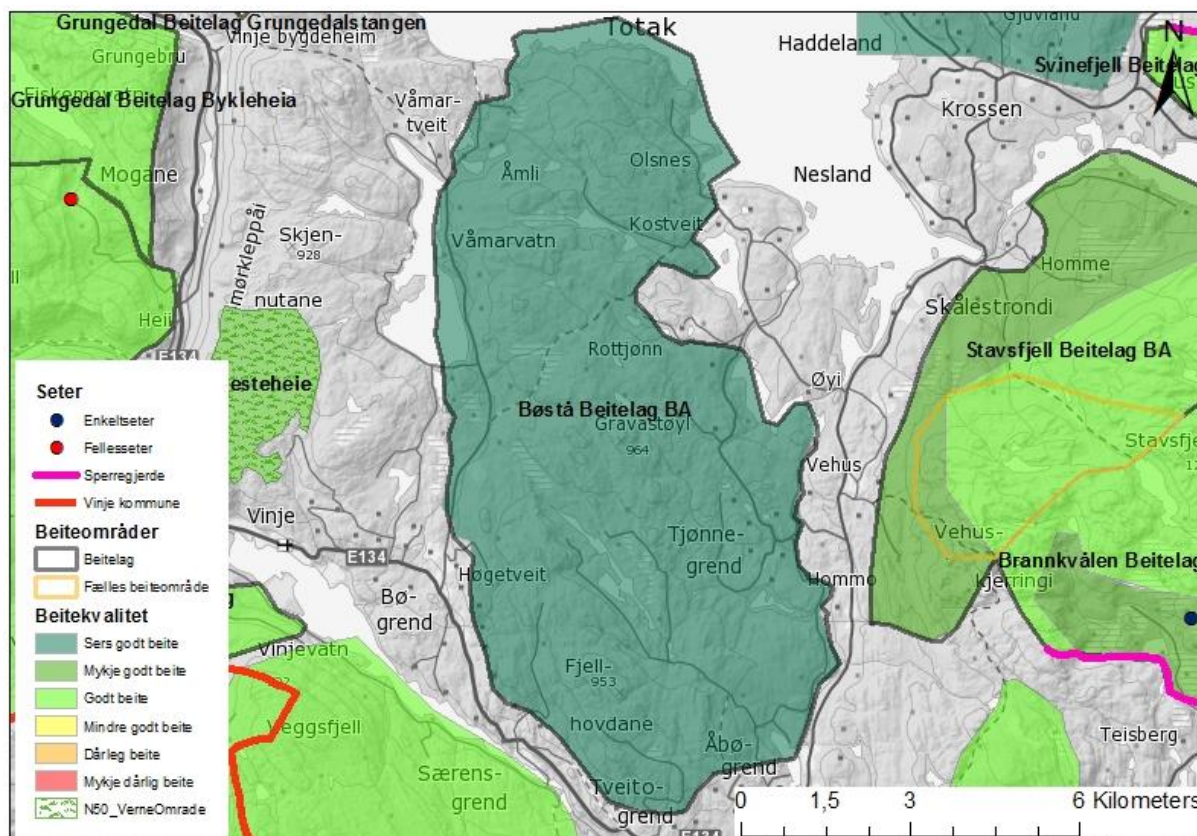
Topologi: Stavsfjellområdet stikk opp som ein liten «fjelløy» i nedre del av Vinje kommune. Brannkvålen har mykje varierande topologi. Den nordlege delen av området er dominert av

fjelltoppar og snaufjell. I overgangen mot lågareliggjande strøk i sør finnast lange, grunne elvedaler og storkuperte heier. Her er små blandingsskogar, kledde bakkedaler og myrar. Berggrunnen: Primært granitt med normal forvitring og lite næringsinnhald. I den sørlege delen finnast grovkorna sandstein og metabasalt, som og er relativt næringsfattig.

Lausmasser: Ein del bart fjell i den nordlege delen av området, og i resten er det usamanhengande eller tynt morenemateriale. Enkelte stader er det morenemateriale med flekkvis stor mektighet og torv og myr.

Beitekvalitet: Mykje godt beite i den sørlege delen av området, medan det i nord er godt beite. Dette på grunn av det varierende sørvendte terrenget som gjev grunnlag for stort artsmangfald. Vidare gjev området lange historie med hevd av fleire dyrearter (sau og geit) at vegetasjonen har god beitesamansetning og eit høgt biologisk mangfald.

Bøstå beitelag BA

Figur 21 Bøstå beitelag. Kjelde: NIBIO

Område:

Beiteområdet er på 68 km² med ca. 90% skog. Området dekker eit stort barskogområde rett nord for Åmot, mellom E134 og RV 37. Det strekker seg heilt opp forbi Våmarvatn, og vidare opp til Totak. I sør rundt Fjellhovdane er eit mykje brukt turområde for fastbuande. I beitesesongen 2015 blei det sleppt 201 søyer og 362 lam, som gjev eit beitetrykk på 8 sau per km².

Seterdrift: Det er ingen aktiv støyldrift i området – men det er ein flokk på omlag 150 geit som beiter rundt garden i Bøgrend. I Våmartveit er det og omlag 70 hjort som beiter på eit inngjerda område dels innmark og skog.

Beitegrunnlag:

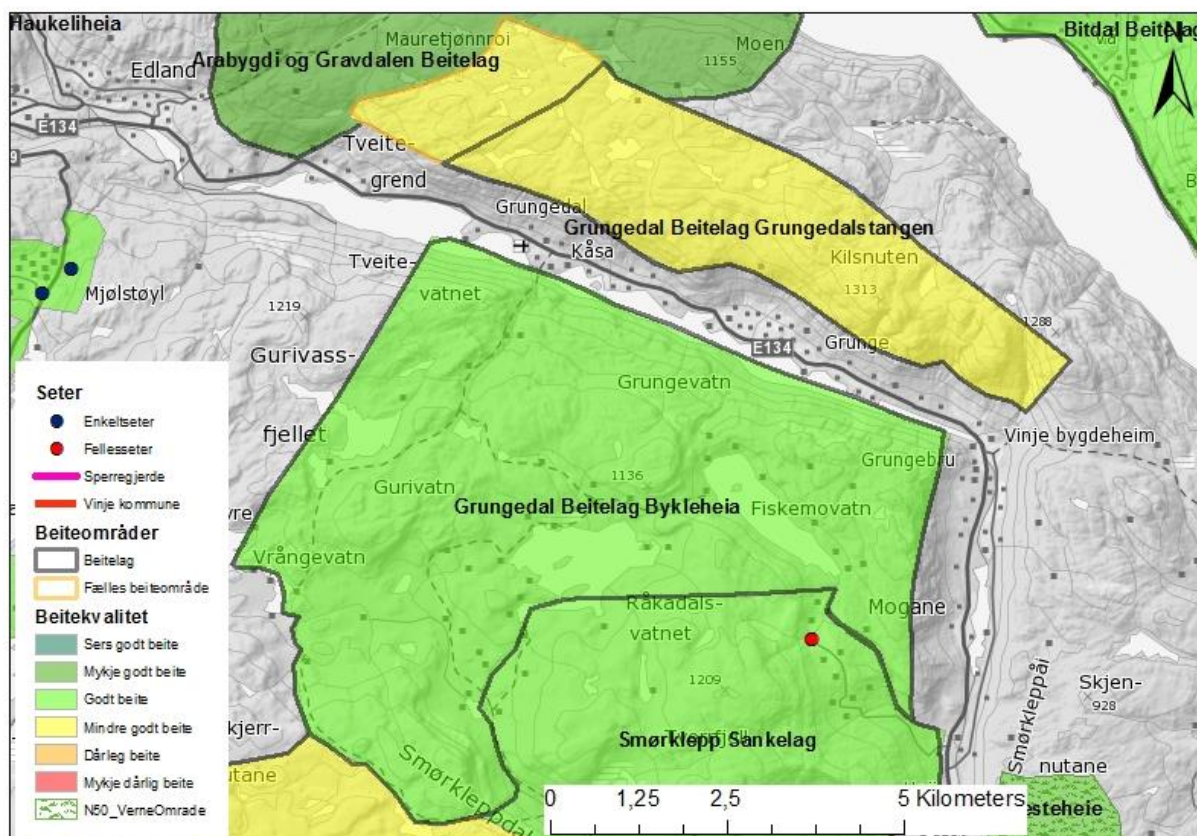
Topologi: Heile området ligg høgt i terrenget (650-950 moh) med dominans av skogkledde bakkedalar og småkuperte vidder. Her finnast litt vatn og myr, mest midt og nord i området.

Berggrunnen: Området er dekket av ein langstrakt åre av Grønstein, omdanna basalt som går frå Totak mot sør, delar av den såkalla forskyvinga som går gjennom Vinje. Grønsteinen - som forvittrar lett - inneheld mykje kalk som gjev berggrunnen næringsrik. Innimellom er det omdanna ryolitt og litt sandstein, kvartsitt og kvartsskifer. Desse forvittrar seint, og er næringsfattige.

Lausmasser: Det meste av området er morenemateriale, usamanhengande eller tynt dekke over berggrunnen. Enkelte høgtliggjande områder består av bart fjell, medan enkelte lågtliggjande område er torv og myrlausmassar.

Beitekvallitet: Området har ein god berggrunn og gode lausmasser, som gir området ein samla verdi på sær godt beite.

Grungedal beitelag - Bykleheia

Figur 22 Grungedal beitelag område Bykleheia og Grungedalstangen. Kjelde: NIBIO

Område:

Beiteområdet er på 43 km², med ca. 60% skog. Området dekker mesteparten av fjellområde sør for Grungedal og vest for Mogane - mot Bykleheia I beitesesongen 2015 blei det sleppt 184 søyer og 278 lam, som gjev eit beitetrykk på 14,5 sau per km².

Seterdrift: Det er ingen aktive støylar i området.

Beitegrunnlag:

Topologi: Det meste av området ligg høgt i terrenget, bortsett frå den nordaustlige sida som skrånar ned i Grungedal (570- 1200 moh). Denne skyggesida av dalen har mykje lauvskog i dei bratte liene. Gurivassfjellet og dei andre mindre toppane er prega av snaumark med frisk vegetasjon. Mellom toppane er området småkupert og dekkja av blandingsskog og enkelte myrar.

Berggrunnen: I området Gurivassfjellet er det mykje porfyrgranitt, grovkorna med fenokrystaller av kalifeltspat. Elles finnast både gneis og granitt i litt ymse kornstorleik. Normal forvitring, men mindre næringsrik.

Lausmasser: Mykje bart fjell med lite morenemateriale, usamanhengande eller tynt dekke
Beitekvallitet: Godt beite.

Grungedal beitelag - Grungedalstangen

Beskriving:

Beiteområdet er på 17,7 km², noko felles med Arabygdi, der ca. 20% er skog. Området dekker fjellryggen mellom Grungedal og Totak. Beitesesongen 2015 blei det sleppt 63 søyer og 90 lam, som gir eit beitetrykk på 9 sau per km².

Seterdrift: Det er ingen aktive støyler i området.

Beitegrunnlag:

Topologi: Området dekker det meste av eit snaumarksområde, med frisk vegetasjon, og den sørlege side som går ned mot busetting i dalen. Det meste av området er lett kupert med mindre fjelltoppar, smådaler og enkelte vatn (1000-1300 moh). Det er litt vegetasjon av blandingsskog i dei bratte liene.

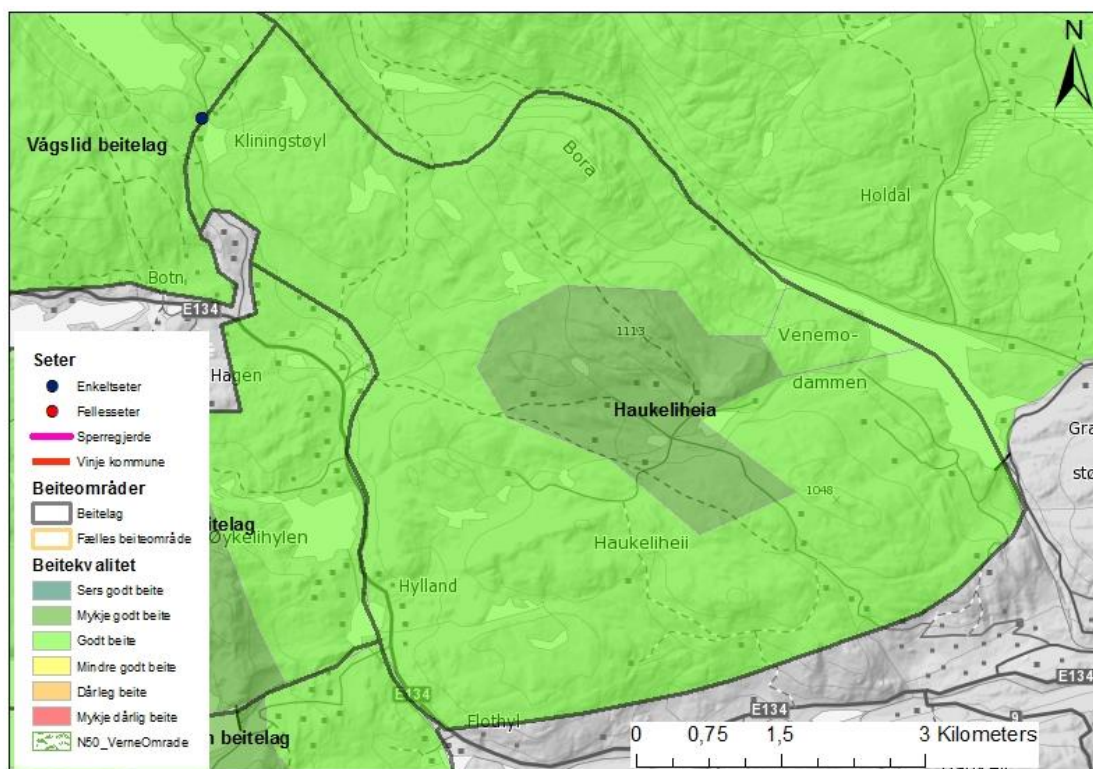
Berggrunnen: Granitt og gneis. Normal forvitring, lite næringsrik.

Lausmasser: Primært bart fjell

Beitekvallitet: Det sørvendte terrenget ned mot Grungedal er lunt, og har gode vekstvilkår.

Elles gjev både berggrunn og lausmasser dårlege tilhøve for vegetasjonen. Mindre godt beite.

Haukeliheia sankelag

Figur 23 Haukeliheia sankelag. Kjelde: NIBIO

Området:

Beiteområdet er på 35,1 km², med ca. 90% skog. Området dekker mesteparten av Haukeliheia og ligg i syd mellom E134 og Rv 362, og Gjølsløysdalen i nord. I beitesesongen 2015 blei det sleppt 341 søyer og 535 lam⁴, som gir eit beitetrykk på 25 sau per km².

⁴ Tal frå NIBIO er feil, desse tal er henta direkte frå Landbrukstjenester Telemark.

Seterdrift: Det er ein geitestøyl i området (Kliningsstaulen) som ligg heilt oppe ved sperredammen til Margittjønn. Der var det ikkje drift i sommar, og støylen er heller ikkje med i beitelaget.

Beitegrunnlag:

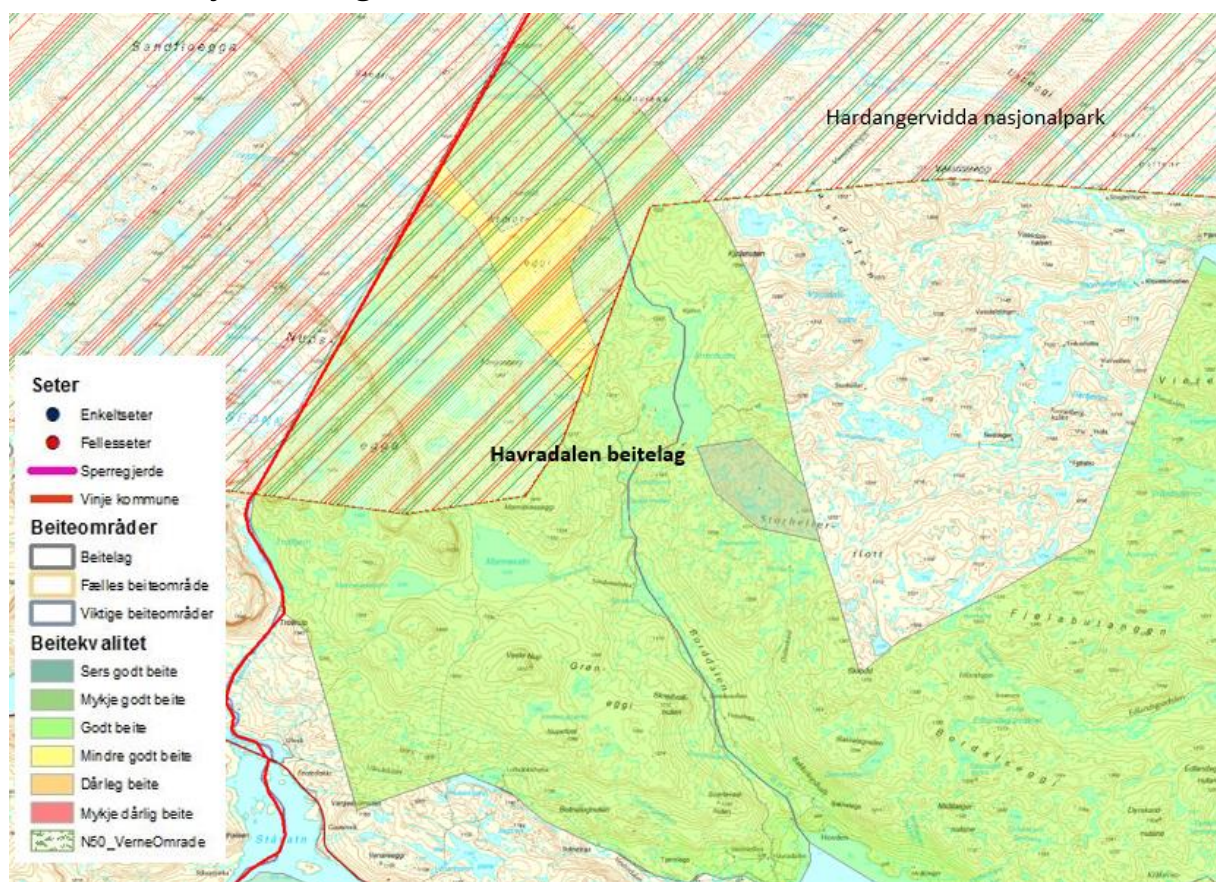
Topologi: Lett kupert høgtliggende område med uproduktiv skog (700-1100 moh). Det er eit snaufjellsområde midt i beitelaget.

Berggrunnen: Det er mest granitt- og gneissamansetningar, men i snaufjellsområdet «Heiebok» er det kalkholdige skifer som fyllitt og degradert gneis og granitt. Desse forvittrar lett og er næringsrike.

Lausmasser: Flekkvis store områder med bart fjell. Resten av området er morenemateriale, usamanhengande eller med eit tynt dekke over berggrunnen. Ved myrområdet er det eit tjukkare dekke med morenemateriale. Det finnast litt elve- og bekkeavsetning i det nordlige del av område, og øvst ved Venemodammen.

Beitekvalitet: I område med fyllitthaldig berggrunn er kvaliteten mykje godt beite, resten godt beite

Havradalen nye beitelag

Figur 24 Havradalen nye beitelag. Kjelde: NIBIO

Området:

Beitelaget er drive av vestlandsbønder, og beitedyra er definert som gjestedyr i beitebruksplanen. Beiteområdet er på 68 km², med ca. 3% skog nord for E-134 på Haukelifjell. Området ligg delvis innom Hardangervidda nasjonalpark⁵, og grenser mot Hordaland i vest. Det omfattar delar av Havradalen og Bordalen. I beitesesongen 2015 blei

⁵ Meir info om Hardangervidda nasjonal park finnast på: <http://faktaark.naturbase.no/Vern?id=VV00001878>

det sleppt 476 søyer og 847 lam, som gir eit beitetrykk på 20 sau per km². Turistløypa (DNT) mellom Haukeliseter og Hellevassbu går igjennom området.

Seterdrift: Det er ein aktiv geitestøyl som grenser mot beitelaget – Ulevå– med omlag 150 geit. Desse er ikkje med i beitelaget.

Beitegrunnlag:

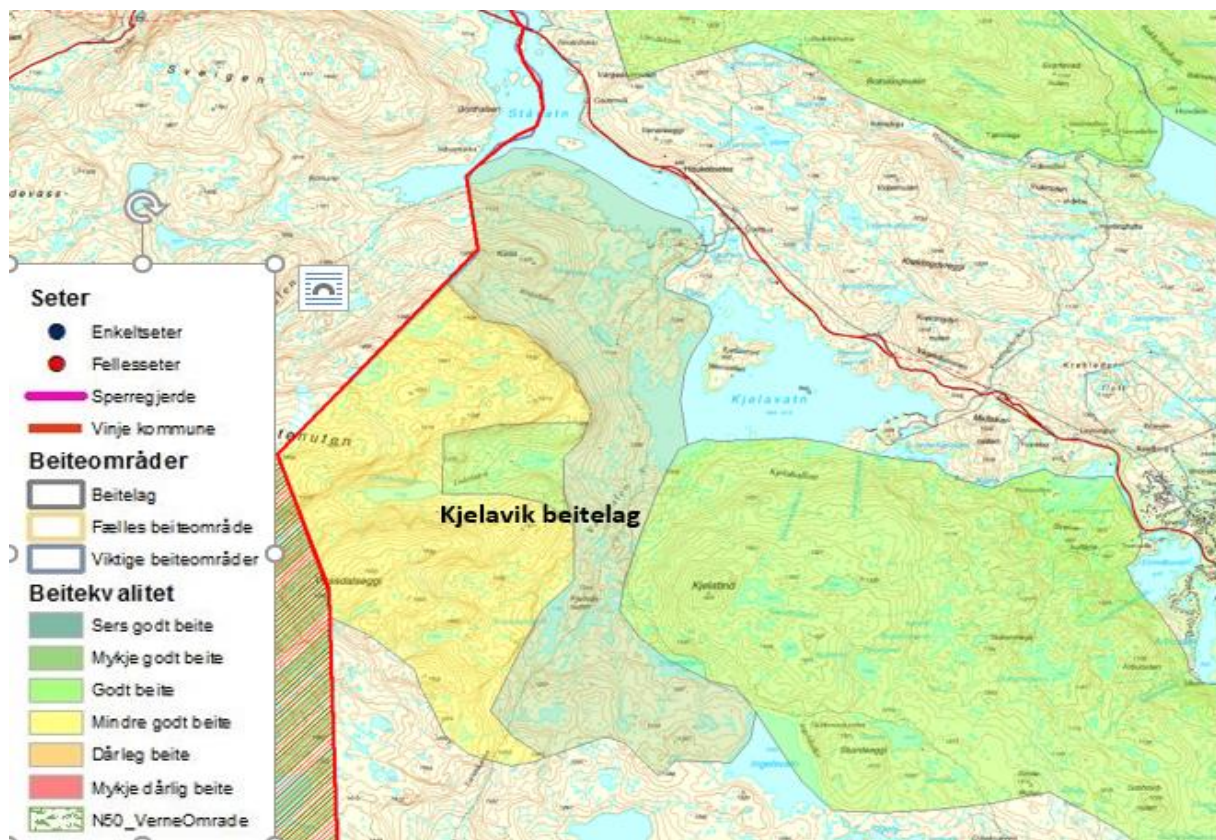
Topologi: Høgtliggjande snaufjellsområde med lite til ingen skog (900-1600 moh). Elles lett kupert med mykje vatn og enkelte fjelltoppar.

Berggrunnen: Fattig med gneis og granitt, men i vestre delar er det ein del glimmerskifer. Her ligg terrenget så høgt at det verkar lite inn på vegetasjonen. I nord er det eit område med sandstein.

Lausmasser: Primært morenemateriale, usamanhengande eller tynt dekke over berggrunnen, med mange store flekker av bart fjell. Øvst i området er det eit tykt lag morenemateriale, og aust i Bordalen er det enkelte elve- og bekkeavsetningar.

Beitekvalitet: Der er et lite område med mindre godt beite der det er sandstein i berggrunnen og bart fjell på toppen. Resten er godt beite. Truleg ein del tap til jerv sommaren 2015.

Kjelavik beitelag BA

Figur 25 Kjelavik beitelag. Kjelde: NIBIO

Område:

Kjelavik beitelag BA er drive av vestlandsbønder, og beitedyra er definert som gjestedyr i beitebruksplanen. Beiteområdet er på 39,1 km² snaufjell. Området ligg sør for E-134 på Haukelifjell, og grenser mot Hordaland i vest og Kjelavatn/Kjelatind i aust. I beitesesongen 2015 blei det sleppt 172 søyer og 339 lam, som gjev eit beitetrykk på 13 sau per km².

Seterdrift: Det er ingen støylsdrift i området

Beitegrunnlag:

Topologi: Snaufjellsområdet er sterkt kupert, med mange fjelltoppar, flekkvis og skrinnt vegetasjon (950-1650 moh). Tre små isbrear og nokre vatn. Store deler av landskapet er utan vegetasjon i det høgalspanske område.

Berggrunnen: Området består av gneis, vesentlig av granittisk og granodiorittisk samansetning. I den nordlege og austlege delen finnast kvartsglimmerskifer, kvartsfyllitt og stadvis lag av kalkstein. Desse bergartene er lett forvitrande, og kan vere næringsrike, avhengig av andelen av kvarts. Resten av området er prega av granittiske bergarter.

Lausmasser: Primært bart fjell. Litt morenemateriale, usamanhengande eller tynt dekke over berggrunnen i nordaust.

Beitekvalitet: Lite til ingen vegetasjon, næringsfattige lausmasser og berggrunn gjev ein beitekvalitet som mindre godt beite i det meste av område. Eit lite område i Lisedalen med godt beite. I område med glimmerskifer og fyllitt er det potensiale for mykje godt beite.

Hyljelid beitelag (Kvålen beitelag)

Figur 26 Hyljelid beitelag (Kvålen beitelag). Kjelde: NIBIO

Område::

Beitelaget er drive av vestlandsbønder, og beitedyra er definert som gjestedyr i beitebruksplanen. Beiteområdet er på 70 km², med ca. 13% skog. Området ligg sør for Langesæ og Førsvatn, og heilt ned til grensa mot Bykle i sør. I beitesesongen 2015 blei det sleppt 616 søyer og 1140 lam, som gjev eit beitetrykk på 25,3 sau per km².

Seterdrift: Det er ingen aktive støyler i området.

Beitegrunnlag:

Topologi: Landskapet skrånar lett ned frå den sørvest vidare mot nordaust. Mykje av område ligger høgt, og er prega av lett kupert snaufjell med frisk vegetasjon (900-1400 moh). Øst for Grunnevatn ligger landskapet lågare, og er meir frodig med noko blandingsskog.

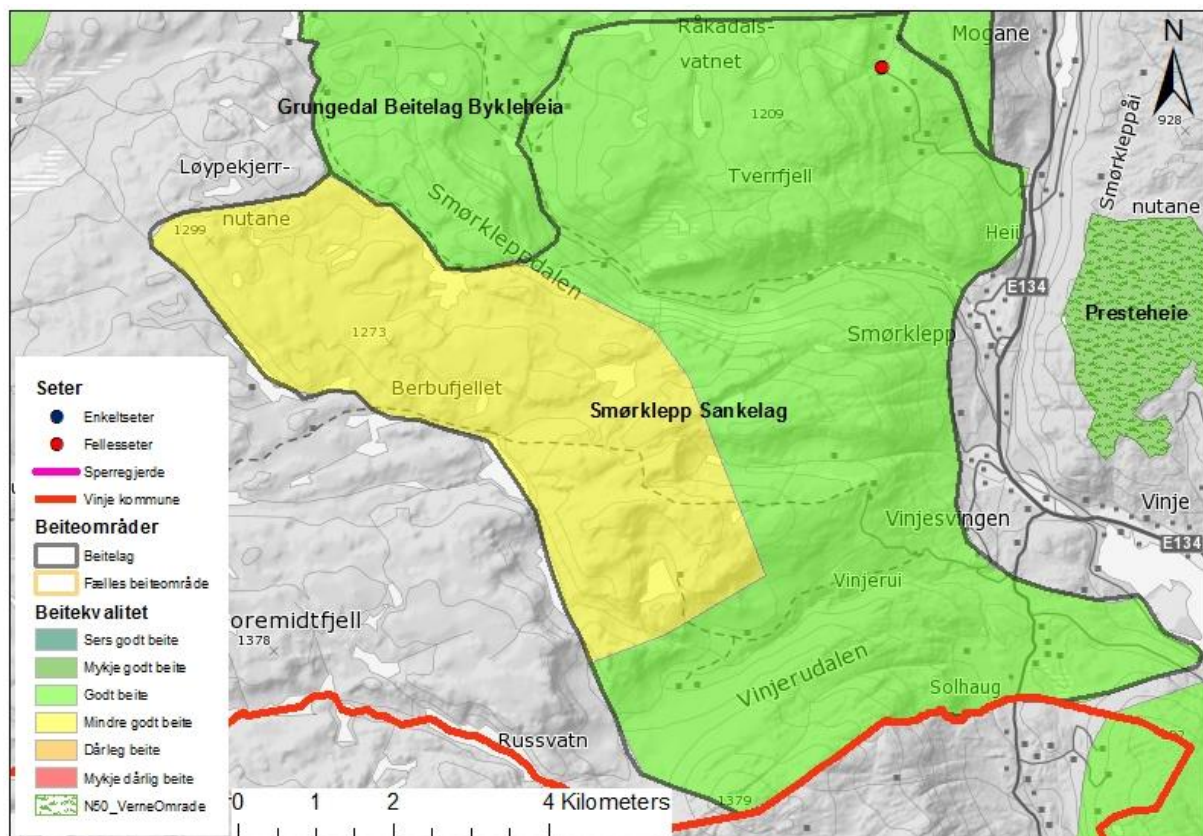
Berggrunnen: Primært næringsfattige bergarter som gneis og granitt. Litt kvarts-feltspatbergartar og øyegneis. Amfibolitt, og omdanna basalt ligg som ein åre frå Langesæ og ned til

Sæsvatn. Syd for Langesæ er næringsrike og let forvitrande bergarter som gabbro, fyllitt og kvartsglimmerskifer.

Lausmasser: Primært morenemateriale, med eit usamanhangande eller tynt dekke over berggrunnen. Flekker av bart fjell og tykk morenemateriale. Ein stad er det også litt breelvavsetning.

Beitekvallitet: Potensiale for mykje godt beite der berggrunnen er næringsrik, resten er godt beite.

Smørklepp sankelag

Figur 27 Smørklepp sankelag. Kjelde: NIBIO

Området:

Beiteområdet er på 66 km², med ca. 44% skog. Området ligg rett vest for Smørklepp/Vinjesvingen og dekker ein stor del av Berbufjellet. I beitesesongen 2015 blei det sleppt 322 søyer og 603 lam, som gjev eit beitetrykk på 14 sau per km². Beitelaget har nyleg sett opp to nye samlekvæer – ved Fossane og i Smørkleppdalen.

Seterdrift: Samastad fellesstøyl for geit ligg ved Fiskemovatnet nord i beiteområdet – med 188 mjølkegeit i 2015.

Beitegrunnlag:

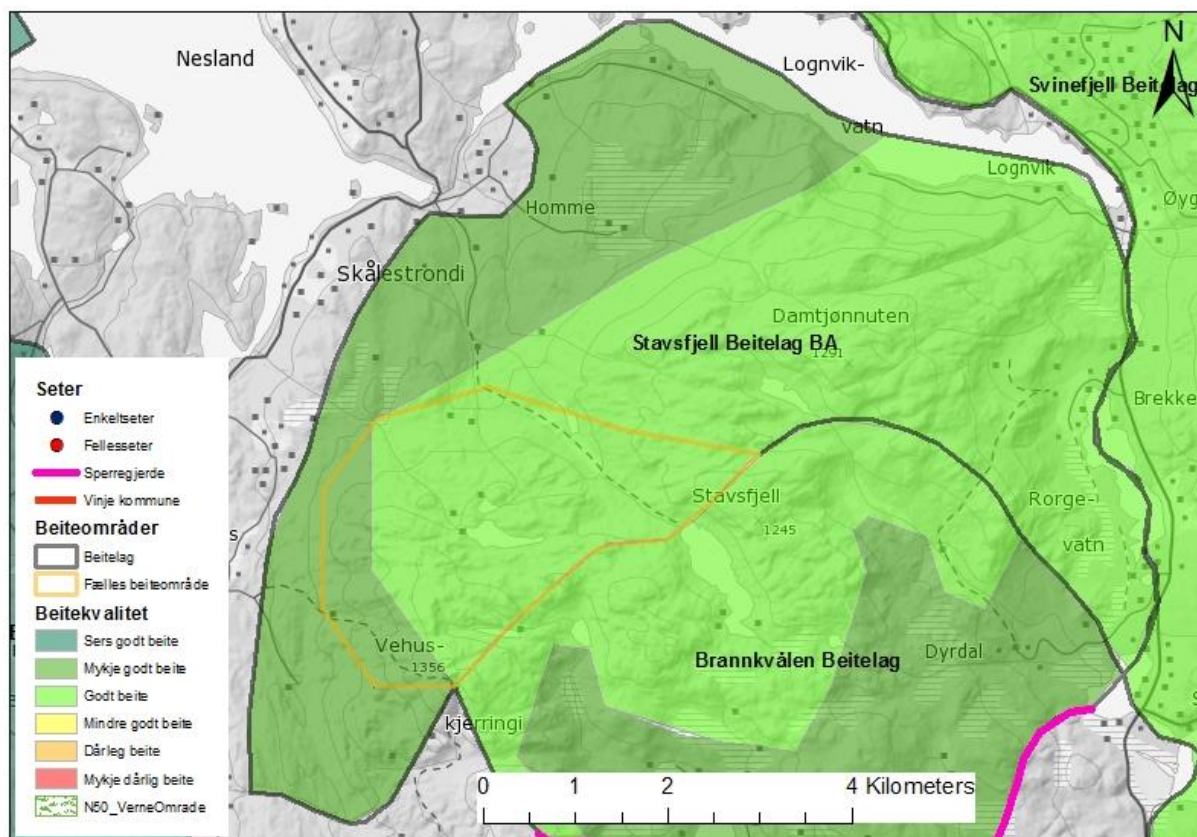
Topologi: Her er store fjell med snaumark og frisk vegetasjon, samt djupe dalar med produktiv barskog (800-1300 moh). Nokre områder med myr. Landskapet ber preg av stor relieff og mangfaldig utforming.

Berggrunnen: Granitt, mellom og grovkorna, samt litt øyegneis –relativt næringsfattige.

Lausmasser: Store områder med bart fjell. Resten er dekket av eit tynt morenemateriale. Nede mot Smørklepp og Vinjesvingen er det eit lite område med breelvavsetning og tjukkare morenemateriale. I Vinjerudalen er det elve- og bekkeavsetning, samt eit tjukt lag av morene.

Beitekvalitet: Bra beitekvalitet i dei mange smådalane i området, men på grunn av store areal med fjell, blir samla vurdering berre godt beite. I dei høgstliggjande områder med lite til ingen vegetasjon er det mindre godt beite.

Stavsfjell beitelag BA

Figur 28 Stavsfjell beitelag. Kjelde: NIBIO

Beskriving:

Området er på 43 km², noko felles med Brannkvålen, ca. 60% skog. Området dekker mesteparten av Stavsfjellet – sør for Lognvikvatnet. Beitesesongen 2015 blei det sleppt 323 søyer og 564 lam, som gjev eit beitetrykk på 21 sau per km². Det beiter ein del storfe i randsona mot Vehus – dei er ikkje registrert i beitelaget. Det er ein del trafikk med turgåarar i det sørlege delen.

Seterdrift: Det er ingen aktive støyalar i området.

Beitegrunnlag:

Topologi: Stort fjellområde syd i området, som går ned i skogkledde dalar mot nord og ender i nordvest som myrlandskap (700-1400 moh). Fjellområda er snaumark med frisk vegetasjon.

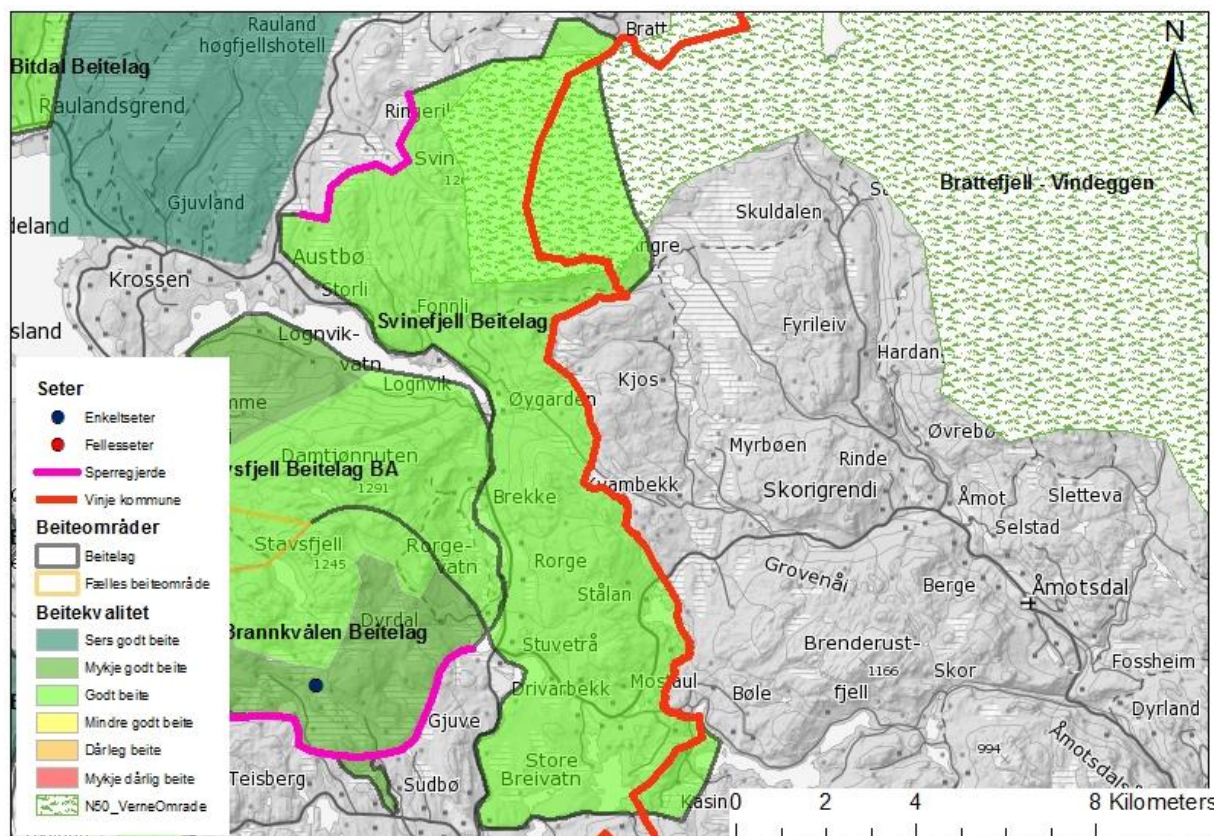
Skogen heilt aust i område er produktiv barskog, medan resten er produktive blandingsskogar.

Berggrunnen: Primært granitt, mellom- til grovkorna. I dei nordlege og vestlege områda finnst grønstein, omdanna basalt, som er næringsrike og forvitrar lett.

Lausmasser: Ein del bart fjell i fjellområder, medan resten er tynt morenemateriale. Ved det store myrområdet ved Skålestrøndi er det torv og myrlausmasser. Nord for Damtjønnuten er det eit stort område med skredmateriale.

Beitekvalitet: Mykje godt beite i den nordlege og vestlege del av området, og godt beite i resten.

Svinefjell beitelag

Figur 29 Svinefjell beitelag. Kjelde: NIBIO

Beskriving:

Beiteområdet er på 74 km², -med ca. 58% skog. Området ligger heilt aust på grensa mot Seljord, og går litt over i Hjartdal kommune, og strekk seg elles frå Øyfjell/Drivarbekk og heilt opp till Rauland høgfjellshotell, og inkluderar det meste av Svinefjell og det populære turområde Silkedalen med merka turstiar. Området dekker også ein del av verneområdet Brattefjell – Vindeggen, som er eit landskapsvernområde med dyrelivsfreding⁶. Det blei nyleg sette opp eit sperregjerde i den vestlege delen mot hyttefeltet i Holtardalen. Dette som tiltak for å hindre sau i å trekke ned i hytteområde. Prosjekter blei gjort i samarbeid med sauebønder og hytteutbyggjar. Beitesesongen 2015 blei det sleppt 299 søyer og 531 lam, som gir eit beitetrykk på 11 sau per km².

Seterdrift: Det er ingen aktive støylar i området.

Beitegrunnlag:

Topologi: Landskapet er mykje varierende (700-1200 moh). I nord ligg eit stort snaufjellsområde, Svinefjell, kor det finnst mykje frisk vegetasjon, myr og vatn. Rundt Svinefjell er skråningane kledt i lauv og blandings skog. I midten av området er landskapet prega av små fjell, dalar og myrområder. I sør ved Øyfjell ligg landskapet under skoggrensa. Her er det mykje vatn og myr.

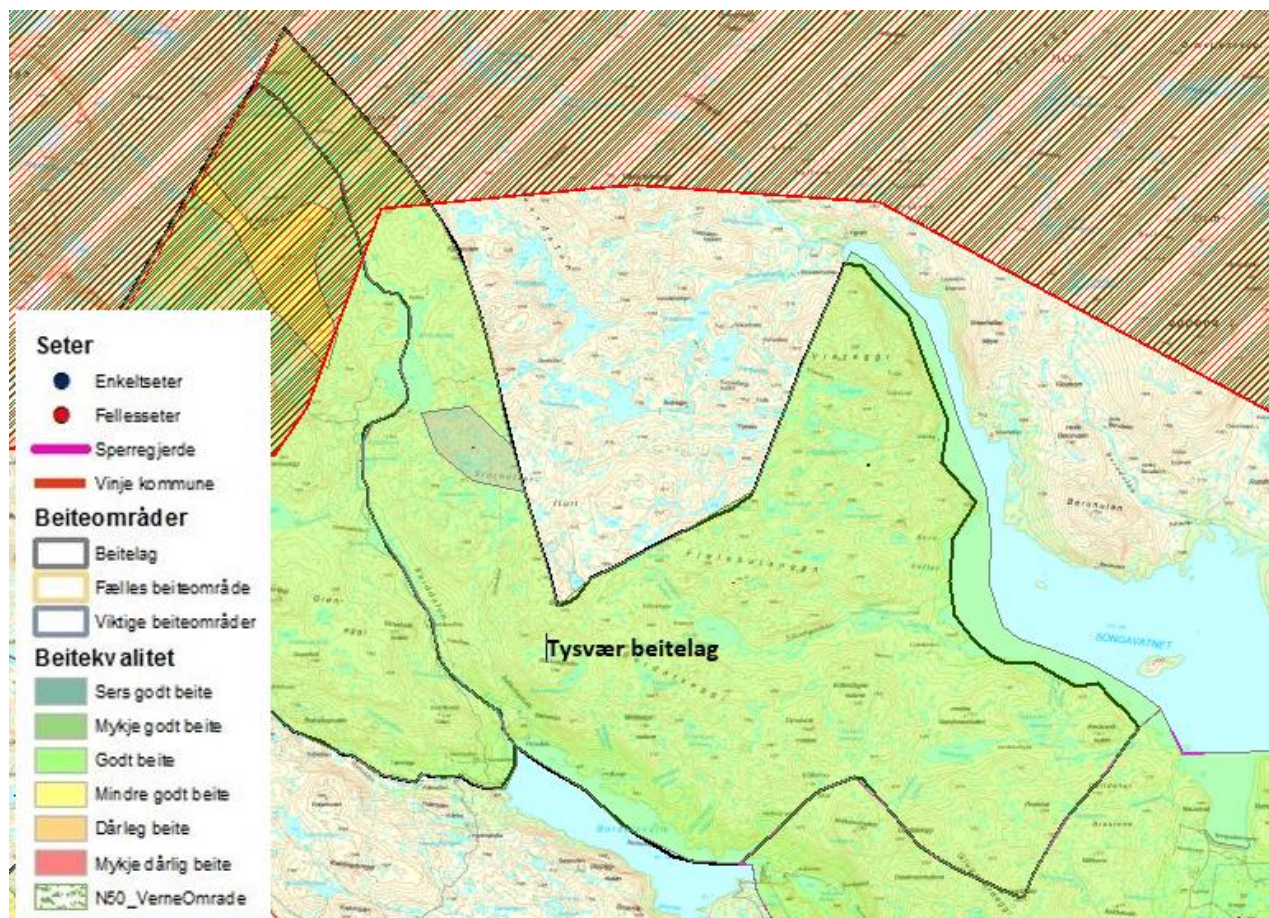
Berggrunnen: Det meste av område består av metaryolitt, granitt, kvatsitt og sandstein som er normal til seint forvitrande og lite næringsrik. I aust det eit område med metabasalt, som er meir næringsrik. Over heile området er det små feltar av gabbro, amfibolitt og fyllitt som er lett forvitrande og næringsrike bergarter.

Lausmasser: Store deler av området er bart fjell, medan resten primært er morenemateriale, usamanhengande eller tynt dekke over berggrunnen. Enkelte stader finnst tykk morenemateriale, og i myrområdene er det torv og myrmateriale.

⁶ Meir info om verneområdet finnst på: <http://faktaark.naturbase.no/Vern?id=VV00001888>

Beitekvalitet: Stort område med varierende beitekvalitet. Samla har området godt beite.

Tysvær beitelag BA

Figur 30 Tysvær beitelag. Kjelde: NIBIO

Område:

Tysvær beitelag BA er drevet av vestlandsbønder, og beitedyra er definert som gjestedyr i beitebruksplanen. Beiteområdet er på 100 km² med ca. 6.1% skog. Området ligg nord for Bordalen og Bordalsvatn på Haukelifjell, og grenser mot Songavatnet i nord. Noko ligg innafor Hardangervidda nasjonalpark⁷. Beitesesongen 2015 blei det sleppt 483 søyer og 945 lam, som gjev eit beitetrykk på 14 sau per km².

Seterdrift: Det ingen aktive støyler i området

Beitegrunnlag:

Topologi: Området dominerast av snaufjell med frisk vegetasjon (900-1340 moh). Landskapet er lett kupert, har lite relieff, med små toppar og dalar.

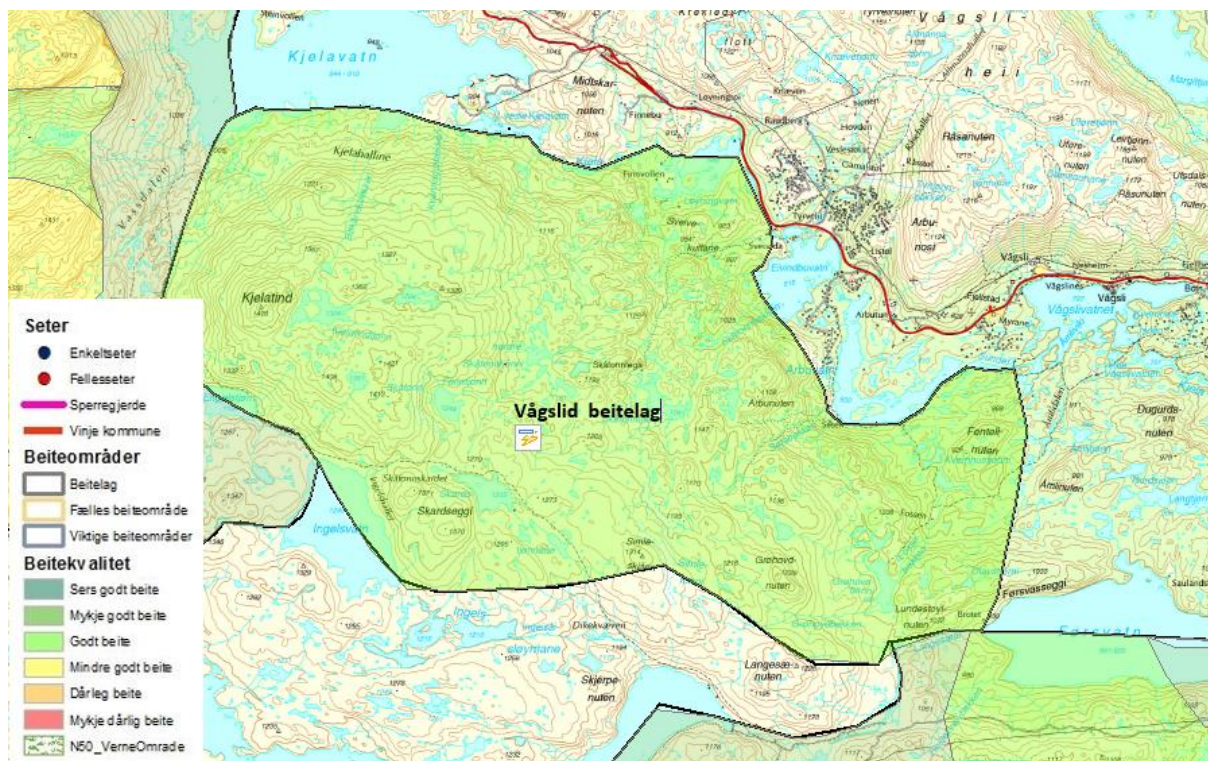
Berggrunnen: Primært gneis, øyegneis og granitt. Det er eit lite område med kvartsglimmerskifer og kvartsfyllitt, rik på kvartslinser, flekkvis med lag av kalkstein. Desse er normal til lett forvittra og kalken gjev den næringsrik.

Lausmasser: Store deler av området er bart fjell, medan resten primært morenemateriale, usamanhengande eller tynt dekke over berggrunnen. Det er ein del små område med blokkhav.

Beitekvalitet: Godt beite i det meste av området. Mykje godt beite i det område med næringsrik berggrunn.

⁷ Meir info om Hardangervidda nasjonal park finnas på: <http://faktaark.naturbase.no/Vern?id=VV00001878>

Våglid beitelag BA

Figur 31 Våglid beitelag. Kjelde: NIBIO

Området:

Våglid beitelag er drive av vestlandsbønder, og beitedyra er definert som gjestedyr i beitebruksplanen. Beiteområdet er på 43 km², med ca. 10% skog. Området ligg i bygda Våglid sør for E-134 og Kjela vassdraget– mot Kjelavatn i vest og Førsvatn i søraust. Beitesesongen 2015 blei det sleppt 538 søyer og 920 lam, som gjev eit beitetrykk på 34 sau per km².

Seterdrift: Geitestøylen Steinvollen ligg i randsona mot vest – der det går omlag 160 mjølkegeit. Desse er ikkje registrert i beitelaget.

Beitegrunnlag:

Topologi: Landskapet er primært snau fjellsområde med frisk vegetasjon, men med og skrinnare terreng (800-1450 moh).

Berggrunnen: I store område finnst kvartsglimmerskifer og kvartsfyllitt, rik på kvartslinser, flekkvis med lag av kalkstein. Resten av området er prega av næringsfattig normalt forvitrande granitt og gneisbergarter.

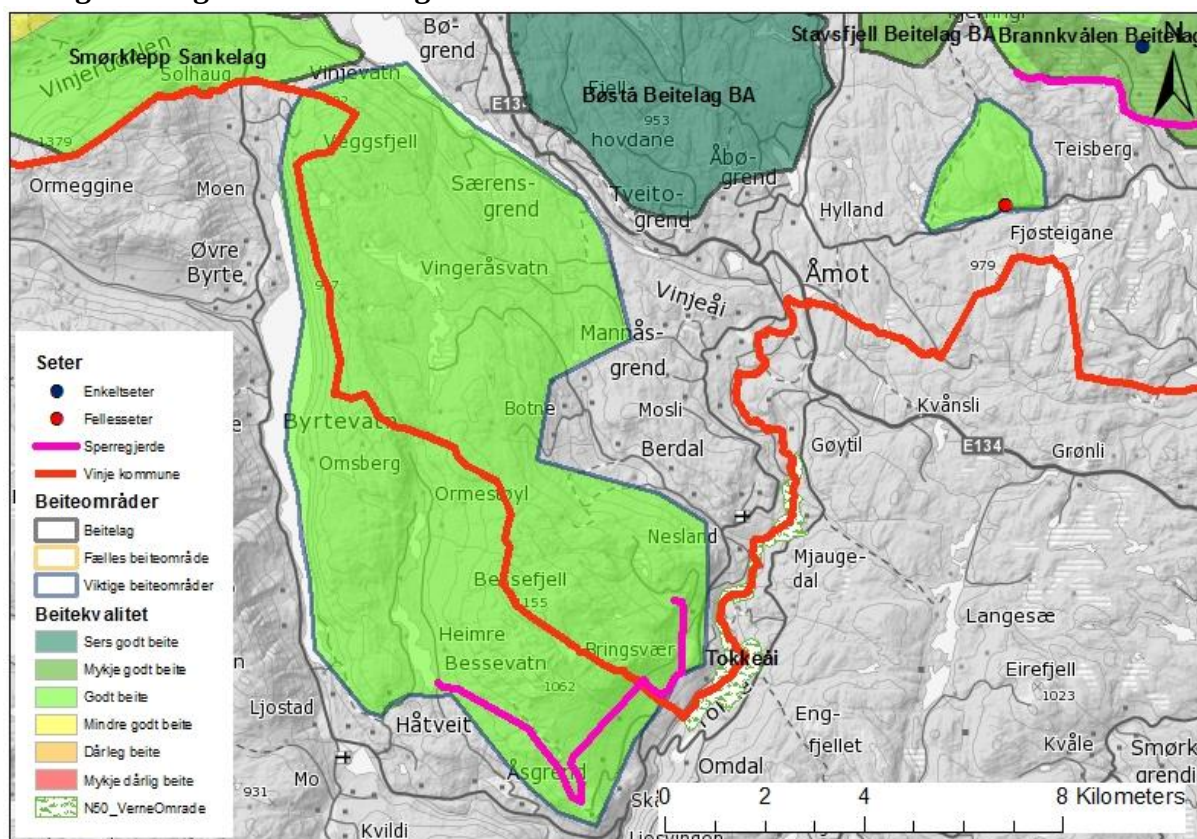
Lausmasser: Hovudsakleg bart fjell som pryder landskapet i store flekker. Mellom desse finnst tynne moreneavleiringer, og flekkvis stader med litt tjukkare lag. Det finnst også enkelte flekker med breelavsetningar.

Beitekvalitet: Til dels godt beite, og mykje godt beite der det finnst næringsrik berggrunn i området

8.1 Andre viktige beiteområder

Det er andre gode beiteområde i Vinje som pr i dag ikkje blir nytta, eller der det ikkje er registrert beitelag. Lista under er ikkje uttømmende, då ein er kjend med at det er andre buskar av særleg storfe som ikkje er knytt opp mot beitelag som og nyttar utmarksbeite. Dette gjeld i stor grad skogsbeite rundt om i grendane. Desse beitedyra blir ikkje rapportert nokon stad, og dokumentasjon vil vere basert på lokalkjennskap og kan vere noko tilfeldig.

Tidlegare Vingeråsheii beitelag

Figur 32. Det gamle Vingeråsheii beitelag sit område og Fjosteigane. Kjelde: NIBIO

Beskriving:

Vingeråsheii beitelag blei nedlagt i 2011 grunna store tap truleg til gaupe, sjå under pkt 3.2. I dag går det storfe i delar av området. Området ligg heilt sør i kommunen, mellom Byrtevatn i vest og RV 38 i aust. I sør er det eit nesten 10 km langt sperregjerde mot bygda.

Beiteområdet er på ca. 84 km² med for det meste skog.

Seterdrift: Det er ingen aktive støyler i området

Beitegrunnlag:

Topologi: Området ligg høgt i terrenget og er dekket av produktiv barskog (450-1200 moh).

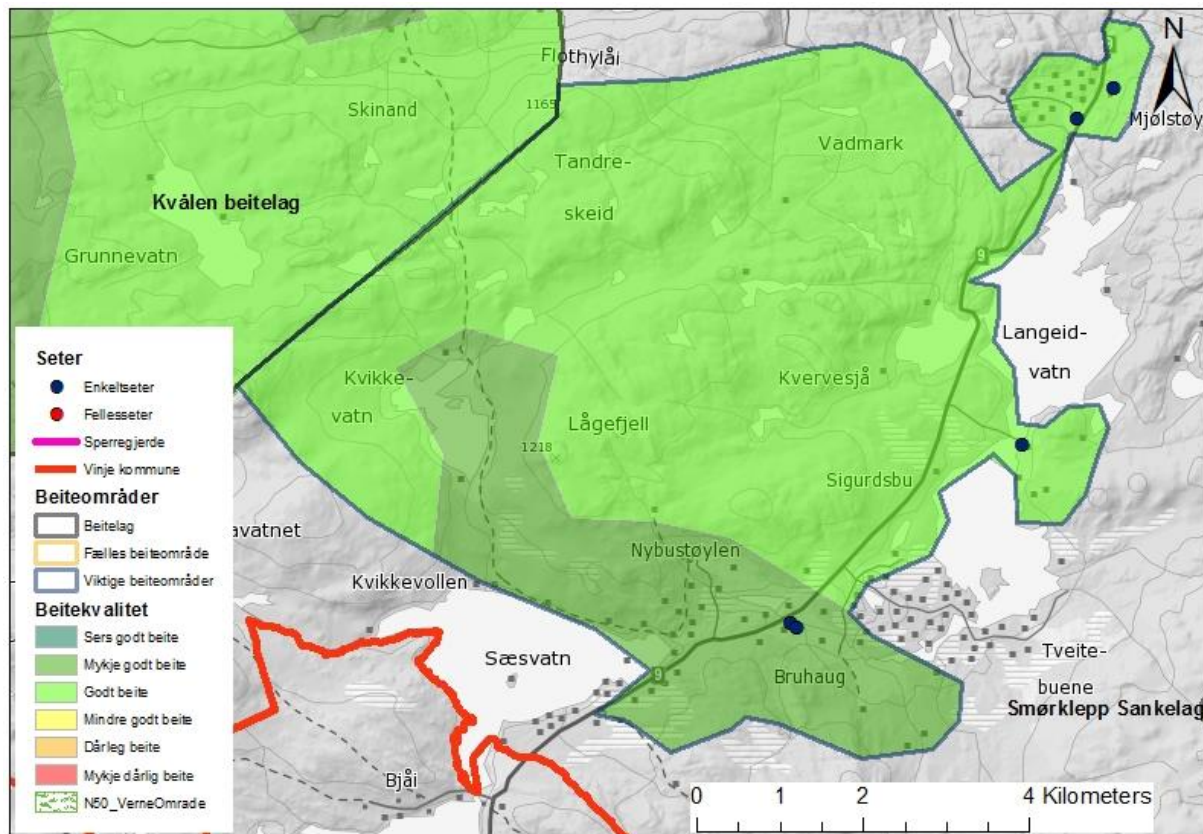
Ved Bessefjell er det eit lite snaufjellsområde med frisk vegetasjon. Nord i området ved Vingeråsvatn er det myr og produktiv barskog.

Berggrunnen: Ein stor del grøntstein, amfibolitt, omdanna gabbro og diabas - særleg i vest – som er næringsrik og lett forvitrande. Resten er granitt, omdanna sandstein, kvartsitt og kvartsskifer, som er næringsfattig og normalt til seint forvitrande.

Lausmasser: Primært tynn moreneavleiring, enkelte store flekker med høvesvis tykk moreneavleiring og bart fjell.

Beitekvalitet: Godt beite

Bykleheia

Figur 33. Bykleheia. Kjelde: NIBIO

Området:

Beiteområdet er på 54 km², men det er ikkje beitelag på staden. Mesteparten ligg nord for RV9 frå Haukeli mot Hovden. Landskapet er ligg for det meste mot sør i eit mykt dalføre. Seterdrift: I området er det fire geitestøylar i drift. Heilt i nord ved Vamark ligg Mjølstøyl og Hønefoss med omlag 110 mjølkegeit tilsaman. I sør ved Langeidvatna ligg Vatnebu og Bruhaug med tilsaman 330 mjølkegeit. I området går det også ein flokk med ammekyr om sommaren. I tillegg er det ein buskap med sau i området.

Beitegrunnlag:

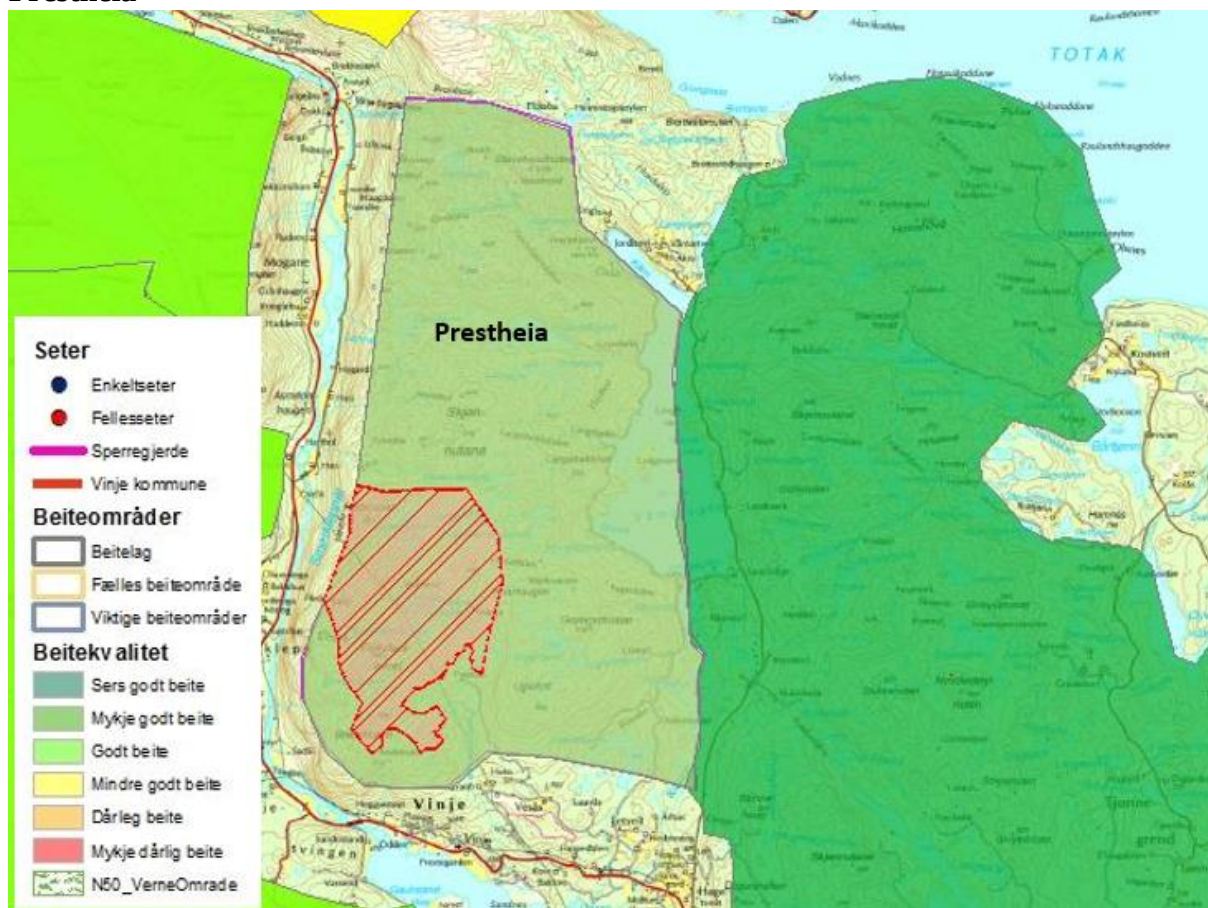
Topologi: Området er ein høgtliggjande og lett kupert og flat U-dal (800- 1200 moh). Mykje snaufjell med frisk vegetasjon, og spreitt skogvegetasjon i resten av området. Landskapet i sør er prega av mykje myr.

Berggrunnen: Primært øyegneis og andre gneissamansetningar, som er lite næringsrike og normal forvitrande. Sør i området går det ein stor åre av amfibolitt - truleg omdanna basalt - frå Lågefjell mot Bruhaug, som er meir næringsrik og lett forvitrande.

Lausmasser: Mykje tykk moreneavsetningar i sør. Ved Bruhaug finnast eit belte med breelvavsetning. Ein del store flekker med bart fjell i dei høgstliggjande område, resten tynne moreneavsetningar.

Beitekvallitet: Mykje godt beite

Prestheia

Figur 34. Prestheie . Kjelde: NIBIO

Område:

Området er på omlag 27 km², og omfattar mellom anna Prestheie naturreservat⁸ på 4,5 km². Området består til dels av eit høgareliggande barskogsskogområde nord for Vinjesvingen mellom Smøkleppå og Våmartvatn.

Om naturreservatet står det mellom anna å lese at det mest karakteristiske trekket for skogbiletet er dei spreidde, svært gamle furutreet og furugaddane som står i granskogen, samt at arealet ikkje er påverka av skogbruk på mange tiår. Området er eitt døme på urørt og fattig fjellbarskog- og urskogselementær. I forskrift om står det at utsetting av dyr og oppføring av gjerde er forbode, men at beiting er ein unnatak frå vernereglane. Området har tidlegare vore mykje brukt som beiteområde, men er i dag utan beitedyr.

Seterdrift: Ingen aktiv støyldrift i området.

Beitegrunnlag:

Topologi: Landskapet er kupert med små dalar og forseinkingar (700-900 moh). Fleire tjern og myrer splitter opp skogområdene.

Berggrunnen: Øyegneis, granitt, foliert granitt dannar berggrunnen som er lite næringsrik og normal forvitrande

Lausmasser: Morenedekket er tynt og det er flekkvis fjell i dagen på toppene.

Beitekvalitet: Mykje godt beite

⁸ Meir info om verneområdet: <http://faktaark.naturbase.no/Vern?id=VV00002864>

Songaområdet

Figur 35. Songaområdet. Kjelde: NIBIO

Beskriving:

Området er på ca. 85 km². Området ligger sør for Songavatnet og ned til RV 362, med Bora i vest og Arabygdi i aust. Det har tidlegare vore fleire beitelag i område, samt støyldrift med geit. Det er en buskap med beitedyr den vestelge delen – 176 sau med 326 lam. I området ligg eit mindre hyttefelt. Det går veg til Songadammen, som er og eit populært utgangspunkt for jegere og friluftsfolk vidare inn på Hardangervidda.

Seterdrift: Der er ingen aktiv støyldrift i området.

Beitegrunnlag:

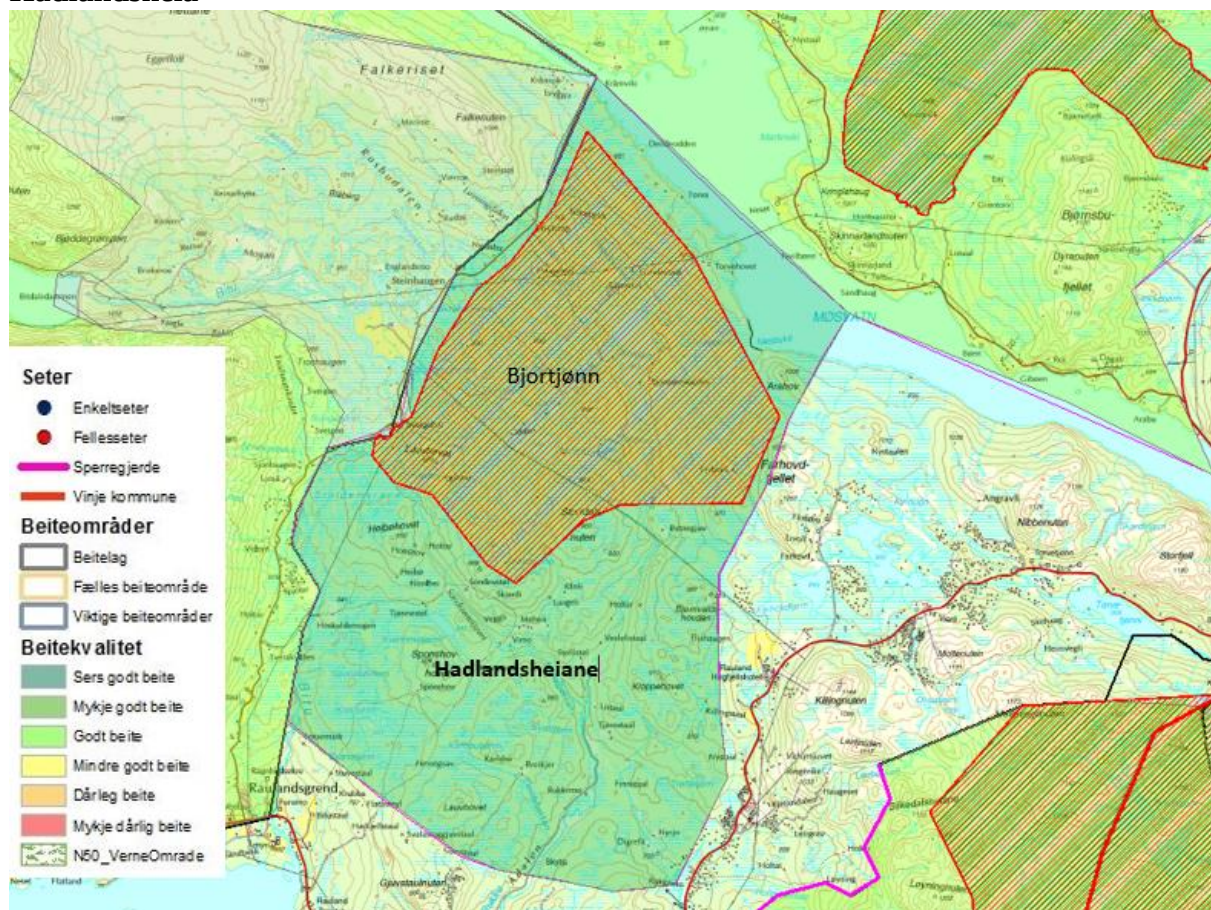
Topologi: Området dekker et stort landskap som er varierende i utforming. Oppe frå Songadammen og ned mot hovudvegen 362 er landskapet lett kupert, med store myrområder og varierende grad av blandingsskog (1000-1300 moh). I aust og vest blir landskapet sterkt kupert i dalføre med stor relieff. Øvst i området på begge sider av Songavatnet ligger det snaufjellsområder med samanhengande vegetasjon - tørr til middels frisk.

Berggrunnen: Gneis, migmatitt og granitt er lite næringsrike og normal forvitrande.

Lausmasser: I og omkring myrområde ligger et relativt stor område med tjukk moreneavsetning. Resten er bart fjell med lite til ingen moreneavsetningar. Det er ein kløft mot vegen som hovudsakleg består av skredmateriale. I begge ender av denne kløfta er det breelavsetningar.

Beitekvalitet: Godt beite

Hadlandsheia

Figur 36. Hadlandsheia. Kjelde: NIBIO

Område:

Området er på ca. 46 km² og dekker mellom anna Bjortjønn⁹ dyrefredingsområde. Hadlandsheia grenser mot Kromvikvegen i vest, Møsvatn i nord og hytteområda ved RV 37 i aust. Det er i dyrefredingsområdet observert 42 fuglearter, der fleire av desse er sjeldne i regionen. Det ligg mange hytter i området, og det er eit populært turområde.

Seterdrift: Der er ingen aktive støyler i området

Beitegrunnlag:

Topologi: Området består av relativt flatt og myrlendt terreng (700-1000 moh). Det finnst mange vatn, og fastmarka er dekkja av bjørk og spreidd gran.

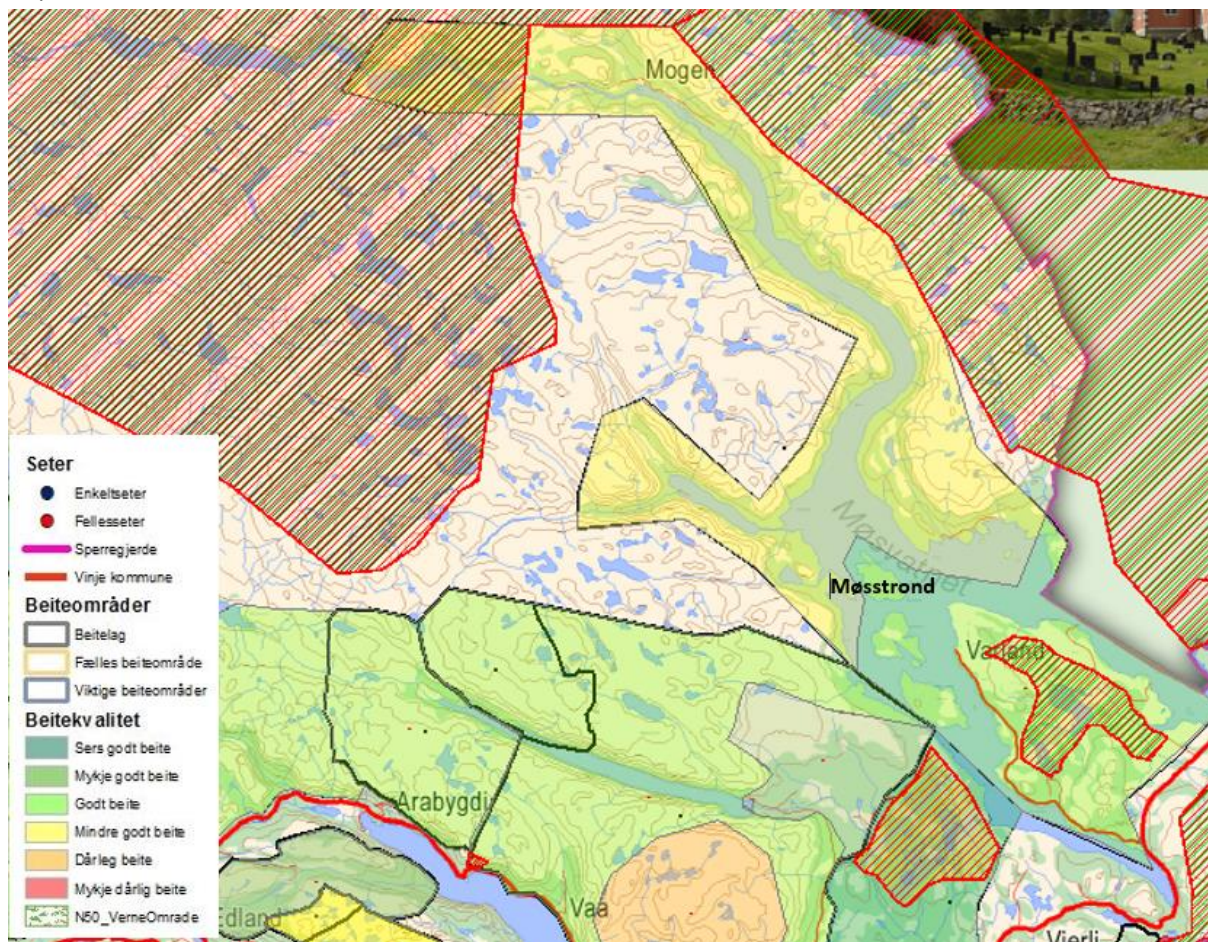
Berggrunnen: Området ligg i den geologiske forkastinga som går gjennom Vinje, og berggrunnen består derfor primært av grøntstein, som er næringsrik og lett forvitrande.

Lausmasser: Mykje tykke og nokre tynnare moreneavsetningar, store flekker med torv og myr. Enkelte stader med bart fjell samt breelv- og elveavsetningar.

Beitekvallitet: Sers godt beite

⁹ Meir info om verneområdet: <http://faktaark.naturbase.no/Vern?id=VV00001901>

Møsstrond

Figur 37. Møsvatn. Kjelde: NIBIO

Beskriving: 257 km², og omfattar både sider av Møsvatn, samt fuglefredingsområdet Møsvasstangen¹⁰ heilt i sør. Det går veg til Varlandstangen, medan gardane vidare innover er veglause. Det er ikkje beitelag i området, men det er no husdyr på tre gardar – med tilsaman 60 vinterfora søyer og 15 storfe. Føremålet med landskapsvernområdet og fuglelivsfredinga er å ta vare på eit eigenarta og lite påverka naturlandskap, med interessante avsetningar frå siste istid, fint utforma strengmyrer, rikt og sjeldan fugleliv og rike førekomstar av kulturminne frå "jernvinna". Avgrensa ferdselsforbod frå 15.mai til 15.juli.

Seterdrift: Det er ikkje aktive støyler i området.

Beitegrunnlag:

Topologi: Området er opent og lett kupert i sør. Terrenget blir meir kupert og relieffet av landskapet aukar nordover. Sør i området ligg nokre store øyar - på desse og på Tangen finnast myrområder og lauvskog. Største delen av området ligg i den alpiske sone og er snaufjell, og har varierende kvalitet på vegetasjonen. I områdene ned mot Møsvatn under den alpiske sone finnast mykje fjellbjørk.

Berggrunnen: Gneis, migmatitt og granitt som er lite næringsrik og normal forvitrande. Tangen og den sørlegaste øya ligger i den geologiske forkastinga, og har derfor mykje grønstein i berggrunnen. Denne er næringsrik og lett forvitrande.

Lausmasser: Bart fjell til tynnt moreneavsetning i det meste av området. Terrenget ned ved Møsvatnet og på Tangen har tjukkare moreneavsetning. I den sørlig del av området finnast flekker av torv og myr i lausmassane.

Beitekvalitet: Mindre godt beite til godt beite

¹⁰Meir info om verneområdet: <http://faktaark.naturbase.no/Vern?id=VV00000562>

Litteraturliste

- Angeloff, M. og Rekdal, Y. (1998). *Informasjonssystem for beitebruk i utmark. Instruks for teikning og digitalisering av kartmanus*. NIOS-dokument 8/98.
- Angeloff, M., Hofsten, J., Rekdal, Y. (2009) «Vegetasjon og beite på Hardangervidda». Skog og Landskap
- Asheim, L. J. og Hegrenes, A. (2006) *Verdi av Fôr fra utmarksbeite og sysselsetting i beitebaserte næringer*. NILF 2006 –notat 15. [Internett]. Tilgjengelig frå: http://nilf.no/publikasjoner/Notater/2006/Verdi_av_for_fra_utmarksbeite_og_sysselsetting_i_beitebaserte_naeringar-Innhold [Nedlasta 25.08.16]
- Hansen I. (2009). *Tapsårsaker hos lam på beite i Vingeråsheii 2009*. Bioforsk
- Bringe, L. E. (2015). *Beite til sau*. Norsk Landbruksrådgiving. [Internett]. Tilgjengelig frå <https://nordnorge.nlr.no/grovforskolen/12-beiting/beite-til-sau/> [Nedlasta 05.09.16]
- FMLA Telemark (2015). *Tap av sau til fredet rovvilt i Telemark 2015 – behandling av erstatningssøknader*. [Internett]. Tilgjengelig frå: <https://www.fylkesmannen.no/Documents/Dokument%20FMTE/Milj%C3%B8%20og%20Klima/Erstatninger%20for%20tap%20av%20sau%20og%20lam%20til%20fredet%20rovvilt/2015/Erstatningsoppgj%C3%B8ret%20Sau%20og%20Fredet%20rovvilt%20i%20Telemark%202015.pdf> [Nedlasta 14.09.16]
- Gol Kommune (2014) *Beitebruksplan i Gol Kommune*. Gol. [Internett]. Tilgjengelig frå: <http://www.gol.kommune.no/siteassets/gol/teknisk-og-eigedom/landbruk/beitebruksplan/beitebruksplan-for-gol--kommune-elektronisk-versjon.pdf> [Nedlasta 08.09.16]
- Heldal, Torstein Foyen (2006) *Norske Gardsbruk Telemark IV*. Foyen Forlag
- Landbruksdirektoratet (2016b). *Markedsrapport 2015 Pris- og markedsvurderinger av sentrale norske landbruksråvarer og RÅK-varer*. RAPPORT NR. 3 / 2016 12.2.2016 [Internett]. Tilgjengelig frå: <https://www.slf.dep.no/no/produksjon-og-marked/kjott-og-egg/marked-og-pris/marked-og-pris-kj%C3%B8tt-og-egg#marknads--og-prisinformasjon> [Nedlasta 18.10.16]
- Landbruksdirektoratet (2016a). *Organisert beitebruk*. [Internett]. Tilgjengelig frå: <https://www.slf.dep.no/no/miljo-og-okologisk/regionalt-miljotilskudd/organisert-beitebruk> [Nedlasta 12.10.16]
- Landbruksdirektoratet statistikk (2015) [Internett]. Tilgjengelig frå: <http://statistikk.landbruksdirektoratet.no/skf/pt900/1520/1520F08f.htm> [Nedlasta 11.10.16]
- Hofsten, J., Rekdal, Y. og Strand, G. H. (2008). *Arealregnskap for Norge, Arealstatistikk for Telemark*. Ressursoversikt frå Skog og landskap 04/2008 [Internett]. Tilgjengelig frå: http://www.skogoglandskap.no/filearchive/oppdragsrapport_04_08_arealregnskap_for_norge_telemark.pdf [Nedlasta 11.10.16]
- Landbruksdirektoratet informasjonsbase
- Miljolare.no. *Berggrunn og planteveks*. Ansvarlig redaktør: Merethe Frøyland. Skolelaboratoriet i realfag ved Universitetet i Bergen [Internett]. Tilgjengelig frå: https://www.miljolare.no/tema/naturomrader/artikler/berggrunn_og_plantevekst.php [Nedlasta 25.08.16]
- Miljødirektoratet (2013, 2014). *Naturbase kart*. Net applikasjon [Internett]. Tilgjengelig frå: <http://kart.naturbase.no/> [Nedlasta 14.10.16]
- Moen, A. (1998). *Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon*. Statens kartverk, Hønefoss.
- NIBIO (2013) *Arealressursstatistikk 0834 Vinje*. [Internett]. Tilgjengelig frå: http://kart2.skogoglandskap.no/xml_filer/2015/0834_arstat_2015.xml [Nedlasta 25.08.16]
- NIBIO (2015). *Beitestatistikk nedlasting* [Internett]. Tilgjengelig frå: <http://www.skogoglandskap.no/kart/beitestatistikk> [Nedlasta 31.08.16]

- NIBIO Karttenester (Kilden): *Arealinformasjon; Beitelag*. [Internett]. Tilgjengelig frå:
http://kilden.nibio.no/?X=6651842.08&Y=91404.15&zoom=4&lang=nb&topic=arealinformasjon&bgLayer=gratone_cache&catalogNodes=87&layers=beite_seter,beite_namn,beite_grenser,beite_geit,beite_storfe,beite_sau_lam&layers_opacity=1,0.75,0.75,0.75,0.75,0.75 [Nedlasta 25.08.16]
- NIBIO (2016) Retteleiar for klassifisering av innmarksbeite i AR5 :
http://www.skogoglandskap.no/filearchive/Beiteretteleiar_Nibio_2016-1..pdf
- Nordbø, J.B. (1961) *Oversyn over fjellbeite i Telemark*. Det Kgl. Selskap for Norges Vel
- Norderhaug, A. (2006), *Utmarksbeite – ein driftsform med lang tradisjon*. Bioforsk Midt-Norge, Kvithamar, 7500 Stjørdal. [Internett]. Tilgjengelig frå:
<http://www.nsg.no/getfile.php/1335220/NSG-PDF-filer/Beitebruk/Beiterett%20/Pdf-filer/Verdsetting%20av%20beitebruk/Utmarksbeite-ein%20driftsform%20med%20lang%20tradisjon.pdf> [Nedlasta 14.10.16]
- NSG (2011). *Organisert Beitebruk Lagsoversikt Rapport: TF73* [Internett]. Tilgjengelig frå:
<http://www.nsg.no/getfile.php/1312711/Fylkeslag/Telemark/Dokumenter/Oversikt%20beitelag%202010.pdf> [Nedlasta 12.10.16]
- NSG (2014). *Beitelag - Valg av organisasjonsform*. [Internett]. Tilgjengelig frå:
<http://www.nsg.no/valg-av-organisasjonsform/category656.html> [Nedlasta 12.10.16]
- Oppdal kommune (2009) *Beiteplan for Oppdal 2009 – 2012, Ein rullering av beiteplanen frå 2001*. Oppdal. [Internett]. Tilgjengelig frå:
<https://www.oppdal.kommune.no/globalassets/pdfdokumenter/plan-miljo-og-landbruk/landbruk/beiteplan-2009-2012.pdf> [Nedlasta 25.08.16]
- Rekdal, Y (2013). *Utmarksbeite i Gudbrandsdalen*. Skog og landskap
- Reiso, S. Olsen, K. M. og Laugsand, A. (2012) *Naturtypekartlegging i Vinje kommune 2012*. BioFokus-rapport 2013-32 Stiftelsen BioFokus. Oslo.
- Reiten, M. *Jordskifte – eit virkemiddel i utnytting av beiteressursane*. Frostating Jordskifteoverrett
- Spånem, A. (2016) *Husdyr*. [Internett]. Tilgjengelig frå:
<https://www.fylkesmannen.no/Telemark/Landbruk-og-mat/Husdyr/> [Nedlasta 29.08.16]
- Skjeggedal, T. Flygind, S. (2002) *Utmarsbeite og plan- og bygningsloven*. Nord-Trøndelagsforskning.
- Skurdal E. 1998. *Beiting i utmark*. I: Husdyrforsøksmøtet 1998. Norges landbrukshøgskole, Ås.
- Tobiassen, A.H. (2008) *Over fjord, fjell og fonn*. Snøhetta forlag
- Veum, L., og Angeloff, M. (1997) *Fjellbeite i Telemark. Prosjekt i samband med utvikling av digitale beitekart*. FMLA Telemark og NIJOS
- Vinje kommune - arealplanar: <http://www.vinje.kommune.no/arealplanar>
- Vinje kommune - andre planar og planar under arbeid: <http://www.vinje.kommune.no/andre-kommunale-planar>
- Ål kommune (2003). *Beitebruksplan for Ål*. Ål

Vedlegg 1

Tabell 11. Beitestatistikk for beitelag i Vinje kommune. Beitelagene Havredalen nye beitelag, Kjælavik beitelag Ba, Tysvær beitelag BA og Vågsliid Beitelag SA er høyrer heime på vestlandet. Desse er definert som gjestedyr (NIBIO 2015, landbrukstenester-telemark)

Beiteområde	Arabygd og Gravdalen Beitelag (Arabygd)	Arabygd og Gravdalen Beitelag (Gravdalen)	Bldal Beitelag	Brandkvålen beitelag	Bestå beitelag BA	Grungedal beitelag - Bykleheia	Grungedal beitelag - Grungedalen	Haukelheie Sankelag	Havradalen nye beitelag	Kjælavik beitelag BA	Hyllelid Beitelag (Kvålen beitelag)	Smørklepp sankelag	Stavsfiell beitelag BA	Svinefiell beitelag	Tysvær beitelag BA	Vågsliid Beitelag SA	Samlet
Registreringskommune	Hjartdal	Hjartdal	Vinje	Hjartdal	Vinje	Vinje	Vinje	Hjartdal	Vinje	Vinje	Vinje	Hjartdal	Vinje	Hjartdal	Vinje	Vinje	
Beiteår	2015	2015	2015	2015	2015	2015	2015	2015	2015	2015	2015	2015	2015	2015	2015	2015	
Tal medlemmer	3	1	6	7	3	3	3	2	5	8	3	12	8	5	4	11	5
Dyreslag		sau	sau	sau,geit	sau	sau	sau	sau	sau	sau	sau	sau,geit	sau	sau	sau	sau	
Sau sleppt		63	596	475	201	184	63	341	476	172	616	322	323	299	483	538	5152
Lam sleppt		128	1148	1017	362	278	90	535	847	339	1140	603	564	531	945	920	9447
Sau og lam sleppt		191	1744	1492	563	462	153	876	1323	511	1756	925	887	830	1428	1458	14599
Storfe sleppt	11																0
Geit sleppt	457			277								188					465
Sau tapt		1	7	13	3	4	4	4	3	5	5	5	11	12	6	3	91
Lam tapt		4	62	10	10	17	12	41	14	16	25	61	35	26	39	23	395
Sau og lam tapt		5	69	23	13	21	16	8	17	21	30	72	47	32	42	33	449
Storfe tapt	0																0
Geit tapt	2			1								2					3
Tapsprosent lam		3,1	5,4	1,0	2,8	6,1	13,3	3,1	1,7	4,7	2,2	10,1	6,2	4,9	4,1	2,5	4,18
Tapsprosent sau		1,6	1,2	2,7	1,5	2,2	6,4	1,9	0,6	2,9	0,8	3,4	3,7	2,0	0,6	1,9	1,77
Tapsprosent sau og lam		2,6	4,0	1,5	2,3	4,6	10,5	2,7	1,3	4,1	1,7	7,8	5,3	3,9	2,9	2,3	3,08
Tapsprosent storfe	0																0,00
Tapsprosent geit	0,4			0,4													1,50
Landareal i km2	23	39	189,0	35,0	68,0	31,9	17,7	35,1	68,0	39,1	69,5	66,0	43,1	74,0	104,5	122,7	1002,60
Prosent skog			19,0	44,8	91,7	59,4	21,0	90,1	3,0	0,0	12,9	44,2	57,8	57,6	6,1	32,3	24,00
Sau per km2		4,9	9,2	42,6	8,3	14,5	8,6	25,0	19,5	13,1	25,3	14,0	20,6	11,2	13,7	11,9	14,6
Registreringsfylke	TELEMARK	TELEMARK	TELEMARK	TELEMARK	TELEMARK	TELEMARK	TELEMARK	TELEMARK	TELEMARK	TELEMARK	TELEMARK	TELEMARK	TELEMARK	TELEMARK	TELEMARK	TELEMARK	TELEMARK
Beitefylke	TELEMARK	TELEMARK	TELEMARK	TELEMARK	TELEMARK	TELEMARK	TELEMARK	TELEMARK	TELEMARK	TELEMARK	TELEMARK	TELEMARK	TELEMARK	TELEMARK	TELEMARK	TELEMARK	TELEMARK

Vedlegg 2

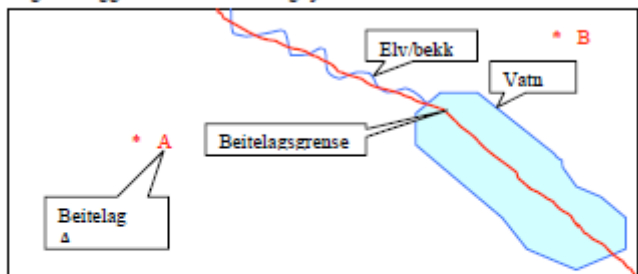
Tabell 12. Tapsprosent for de forskjellige beitelaga i 2013 til 2015. Spørsmålsteikn indikerer at data ikkje er rapportert inn

Beitelag	Tap av dyr på beite i 2013 i prosent					Tap av dyr på beite i 2014 i prosent					Tap av dyr på beite i 2015 i prosent				
	Sau	Lam	Storfe	Geit	?	Sau	Lam	Storfe	Geit	?	Sau	Lam	Storfe	Geit	?
Arabygdi Beitelag	?	?	?	?		?	?	?	?			1,60	3,10	0,00	0,40
Bitdal Beitelag		1,90	8,65			?	?					1,17	5,40		
Brannkvålen Beitelag		1,43	2,25				2,69	3,11			0,00	2,74	0,98		0,36
Bøstå Beitelag BA		0,49	6,63		0,00		1,41	2,76				1,49	2,76		
Grungedal Beitelag															
Bykleheia		1,42	3,66				1,70	1,35				2,17	6,12		
Grungedal Beitelag															
Grungedalst angen		3,13	3,85				0,00	3,48				6,35	13,33		
Haukelhei Sankelag		1,48	4,14				5,28	9,05	0,00	0,00		1,87	3,11	0,00	0,44
Havradalen Nye Beitelag		0,83	0,68				2,54	1,74				0,63	1,65		
Kjelavik Beitelag BA		2,07	3,07				0,55	0,55				2,91	4,72		
Hyljelid Beitelag (Kvålen beitelag)		1,33	2,33												
Smørklepp Sankelag		0,88	8,43			1,62	1,66	2,02				0,81	2,19		
Stavsfell Beitelag BA		1,56	3,22				2,11	6,81		1,11		3,42	10,12		1,06
Svinefell Beitelag		2,45	3,80				2,56	3,30				3,72	6,21		
Tysvær Beitelag BA		1,60	2,09				1,74	3,39				2,01	4,90		
Vågslid Beitelag BA		1,02	2,85				0,92	1,20				0,62	4,13		
Gjennemsnit		1,54	3,97			0,81	1,92	3,21	0,00	0,37		2,23	4,75	0,00	0,45

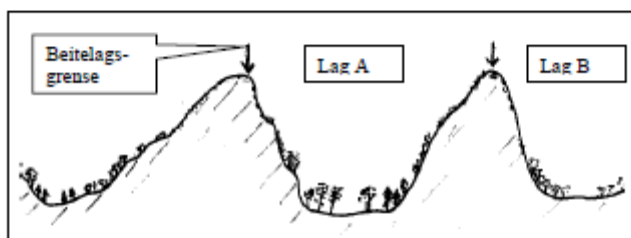
Vedlegg 3

Utdrag frå Informasjonssystem for beitebruk i utmark - instruks for teikning og digitalisering av kartmanus.

Ein bør freiste å få ei mest muleg naturleg avgrensing av områda t.d. ved å bruke vassdrag og andre naturlege barrierer som grenser. Beitelagsgrenser som følgjer vassdrag skal leggjast midt etter elver og sjoar.

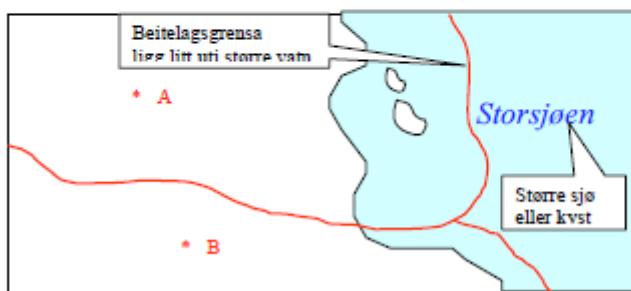

Figur 1. Beitelagsgrenser følgjer vassdrag

Figur 2. Beitelagsgrenser følgjer naturlege barrierer

Avgrensing mot større vatn, uproduktive fjellområde og kyst skal gjerast ved at ein legg grensa eit stykke uti desse areala. På den måten unngår ein tidkrevjande arbeid med å følgje vasskonturen.

Figur 3. Beitelagsgrenser i større vatn

Figur 38 Her ses korleis naturlege barrierar kan brukas som grenser for beitelag. Utklip frå NIJOS sin rapport om digitalisering av beitegrenser (Angeloff og Rekdal 1998).

